

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ • ΕΤΟΣ ΙΣΤ΄ • ΑΡ. ΦΥΛ. 189 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1993 • ΓΙΑΝΝΙΝΑ - ΣΙΝΑ 4

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ 1993

Η κάθε χρονιά, όπως την ξέρουμε και τη ζούμε, τελειώνει με τις γιορτές των Χριστουγέννων. Η αφετηριακή μεγάλη χριστιανική γιορτή, που αρχίζει με τη γέννηση του Χριστού και ολοκληρώνεται το Πάσχα, με την ανάσταση του Εσταυρωμένου, παρακολουθεί την πορεία και το πνευματικό έργο του θεανθρώπου στον πλανήτη μας και κλείνει με την ανάληψη Του και πάλι στους ουράνιους θόλους.

Η εκκλησία καθόρισε, στο διάστημα αυτό, τις χριστιανικές εορτές που παρακολουθούν την πορεία αυτή και δίνουν την δυνατότητα σ' εμάς τους χριστιανούς να συνδεόμαστε κι επικοινωνούμε, με τον χριστιανικό λόγο και να αναγεννάμε, νοερά, τα γεγονότα της πορείας αυτής, για την ψυχοπνευματική μας ωφέλεια.

Η γέννηση του Χριστού «ανέτειλε τω κόσμω το φως το της γνώσεως». Ο χριστιανικός λόγος, ο θεός λόγος ενσαρκώνεται στην ανθρώπινη, υπόσταση και παίρνει θεανθρώπινη μορφή. «Ο λόγος σάρξ εγένετο και εσκήνωσεν εν ημίν» (Ιωάν. 1.14). Είναι η υπερφυσική σύζευξη, Θεού και ανθρώπου. Είναι η άπειρη αγάπη του Θεού για τη λυτρωτική αυτή θαυματουργική κοινωνία του λόγου Του μετά του βαρυνμένου με το πρωπατορικό αμάρτημα ανθρώπου. Η θεία συγκατάβαση με την απαλλαγή του από το πλήθος των ειδώλων που τον περιτριγυρίζουν, το βάρος των αμαρτιών του, την κοινωνική εξαθλίωση και το πνευματικό σκότος. Έτσι, με την κοινωνία αυτή του ενσαρκωμένου με τον άνθρωπο θείου λόγου, καταξιώνεται ο ίδιος ο άνθρωπος σαν ύπαρξη και θεμελιώνει, δια του χριστιανικού λόγου, την ανθρώπινη κοινωνία στα βάθρα της Αγάπης, της Ειρήνης, της Δικαιοσύνης και της Αλληλεγγύης. Ο άνθρωπος αποκτά πνευματικότητα και προβάλλει, με τα μάτια της ψυχής του ενδυναμωμένα με τις διδαχές του θείου λόγου, προς το μεγαλείο του Θεού. «Ο σαρκωθείς λόγος Θεός ών τέλειος, άνθρωπος τέλειος γίνεται, ίνα ημείς θεοποιηθώμεν. (Μεγ. Αθανάσιος).

Η σημασία των επετείων και εορτών, που ανακυκλώνεται στη ροή του χρόνου, είναι η νοερή προσέγγιση των ανθρώπων σε γεγονότα ιστορικά ή θρησκευτικά, τόσο για απόκτηση φόρου τιμής και ευγνωμοσύνης στους πρωταγωνιστές των γεγονότων, όσο και για φρονηματισμό νου και ψυχής από το μέγεθος προσφοράς ή η θικών νοημάτων των γεγονότων αυτών.

Ένα τέτοιο πλησίασμα μαρτυρεί και δικαιολογεί την πνευματικότητά μας και το σεβασμό προς τα επετειακά γεγονότα, αλλιώς κατανοούν «γράμμα κενόν». Η μακρόχρονη επανάληψη των εορταστικών εκδηλώσεων, χωρίς το πνευματικό αυτό πλησίασμα, καταντά θέαμα και ψυχαγωγία και χάνουν το νόημα και το μεγαλείο τους.

Ο κύκλος αυτών των εορτών πρέπει να παραλληλίζεται με το βιολογικό κύκλο του ετήσιου φυτού. Ο σπόρος του, στην εποχή του, βλασταίνει (γέννηση), μεγαλώνει, ανθοφορεί, καρπίζει και πεθαίνει (τέλος). Στη νέα εποχή, ο σπόρος του φυτού που πέθανε, αναβλασταίνει (ανα-γεννιέται) για να ακολουθήσει τον ίδιο κύκλο ζωής, αναγεννούμενο και πάλι, αναγεννόμενο στο διηνεκές. Το δικό μας πνεύμα ανα-γεννάζεται. Ο καθένας μας οφείλει την απάντηση. Να ένα αυστηρό ερώτημα που στέκει απέναντί μας. Το βλέπουμε; το ακούμε; Ή αδιάφορα το προσπερνάμε; Στον ετήσιο κύκλο της ζωής μας, έχουμε το σθένος να καθίσουμε στο εδώλιο της αυτοκριτικής μας και να αναζητήσουμε περισσότερο φως για το νου και την ψυχή μας; Να συναπαντήσουμε τον συνάνθρωπό μας και να τον κοιτάξουμε κατάματα με ειλικρίνεια κι Αγάπη;

Χριστούγεννα 1993. Στις 25 του μήνα θα ηχήσουν, πάλι, οι καμπάνες των εκκλησιών (εκτός των έρημων χωριών μας που δεν υπάρχουν ανθρώπινα χέρια). Θα φωτιστούν η εκκλησίες, θ' ακουστούν ψαλμωδίες. Κάποιοι πιστοί, που νιώθουν μέσα τους τη διδαχή του θείου λόγου, θα συμπάλλουν το «Χριστός γεννάται δοξάσατε...» κάποιοι άλλοι, θα εκκλησιαστούν από συνήθεια

και για το έθιμο και κάποιοι, οι περισσότεροι, από το άγχος και τη βασανιστικότητα της τσιμεντένιας φυλακής των, θα εκκλησιαστούν στα 4τροχα Ι.Χ. τους, τρέχοντας και τρέχοντας, σ' αναζήτηση αναψυχής και... τουριστικών αξιοθεάτων. Και στο τέλος του 2ρου ή 3ρου ξέφρενου μαραθωνίου, κάποιοι χάνουν το δρόμο της επιστροφής τους. Τους καταβροχθίζει ο γαργατούας της ασφάλτου. Έτσι, τη στιγμή που γεννιέται ο Χριστός, αυτοί πεθαίνουν, μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις, τόσο νωρίς.

Αναμφίβολα, το φετινό θείο βρέφος, θ' αντικρύσει στον πλανήτη μας, γενημένη, την ίδια βία κι αγριότητα του Ηρώδη της εποχής του. Χιλιάδες νήπια πεθαίνουν από έλλειψη στοργής, πείνα κι αρρώστιες. Άλλες χιλιάδες, χάνουν το φως της ζωής, θύματα οβίδων και οπλοπολυβόλων, σε διάσπαρτα πολεμικά μέτωπα. Κι άλλα αβοήθητα κι απαιδαγωγητα κατακυλούν στην άβυσσο της βίας, της σκληρότητας, της απανθρωπιάς, οδηγμένα από απελευθερωμένα αταβιστικά άγρια ένστικτα και ναρκωμένο πνεύμα.

Παραδομένος στον γλυκερό καταναλωτισμό του ο σημερινός άνθρωπος, κυνηγώντας νυχτόμερα την ευμάρεια και υλική ευτυχία, παραδίνεται. Χωρίς αντίσταση, στην απληστία των αδυναμιών του. Έτσι γιγαντώνεται ο εγωκεντρισμός του, δηλητηριάζονται το πνεύμα του, καταπνίγεται το συναίσθημά του και η Κοινωνία, που διαμορφώνει, πορευομένη στο δρόμο της σύγχυσης, της βίας, της αγριότητας και του συμφέροντος, μακριά από την Αγάπη, την

αλληλεγγύη και την κατανόηση, σίγουρα, αναζητάει, ξανά, τη γέννηση του Χριστού, σε κάποια σπηλιά του πλανήτη μας, θυσία στον εξανθρωπισμό μας.

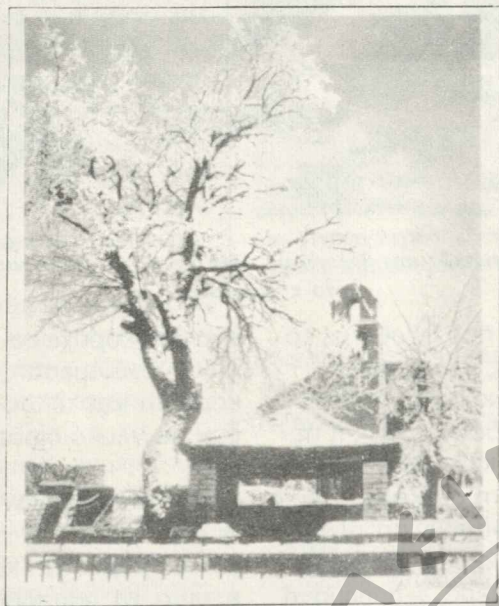
Για μας τους παλιούς Ζαγορίσιους, τα Χριστούγεννα, κάθε Χριστούγεννα, αναβιώνουν στη μνήμη μας γραφικά Χριστούγεννα, γεμάτα χαρές, συναισθηματα, αγαλίσια. Αναφέρομαι σ' αυτά τα προ1940. Γεμάτα τα χωριά μας από κόσμο, μακριά από το άγχος και την απληστία του σημερινού ανθρώπου. Ξωμάχοι της καθημερινότητας για την επιβίωση και την προκοπή. Με την απλότητα της ψυχής και την ανθρωπιά του αναβαπτίζονταν, τις μέρες των Χριστουγέννων, από αγάπη, χαρά και ξεκούραση από τον διαρκή χάματο της δουλειάς.

Προπολεμικά Χριστούγεννα στο Ζαγόρι, θυμίζουν μυρωδάτα μαγειριά φρεσκαρισμένα σπίτια από καθαριότητα κι ασβέστη, κατι καινούριο στην ενδυμασία. Θυμίζουν παπουνίδες και γιαγιάδες κι ένα τσούρμιο πιτσιρίκια θυμίζουν λαλαχίτες (σπάργανα του Χριστού) και χαλούδια, πανηγύρια και κοσματολισσιά. Και παν απ' όλα θυμίζουν εκείνη την προσδοκία και λαχτάρα για το νυχτερινό χτύπημα της Χριστουγεννιάτικης καμπάνας, τις ψαλμωδίες της εκκλησίας στον κατασκευαστικό σκόφο χώρο της, που φωτίσαν, με την τρεμουλιαστή φλογούλα τους, μόνο καντήλες και κεριά. (Η τεχνολογία εξαφάνισε, με τους λαμπτήρες και τα μικροφώνια της, τις γραφικότητες της εποχής εκείνης).

«Όλο απόψε ξάγρυπνο μένει το χωριό και χτυπά Χριστούγεννα, το καμπαναριό».

Χριστούγεννα, ωστόσο, σημαίνουν κι ευχές. Γι' αυτό, μ' όλες τις παραπάνω σκέψεις, δεν απομένει πια, παρά να ευχηθώ, με ξέση, την ανα-γέννηση του καθενός μας χωριστά, στον τρόπο και την ποιότητα ζωής, που απέχουν από το ζηλευτό επίπεδο του χριστιανικού πνεύματος και της ομνιστικής κοινωνίας. Την ανα-γέννηση της ανθρώπινης αλληλεγγύης, την επικράτηση των αγαθών της Ειρήνης—στον Σύμπαντα Κόσμο—για την εξάλειψη, της βίας και της απανθρωπιάς στον πλανήτη μας. Τέλος, την αναγέννηση των ιδεών (με την ευκαιρία και τον καινούριο χρόνο) για την ανάπτυξη και προκοπή του Ζαγοριού μας. Καλές γιορτές σ' όλους τους Ζαγορίσιους, ντόπιους κι απόδημους.

Σ.Σ.

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ
ΚΑΛΑ
ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

«Γιορταστικές σκηνές του παλιού καιρού»

ΧΡΗΣΤΟΥ Α. ΔΟΥΣΜΠΗ

Χριστούγεννα! Ο αγγελικός ύμνος: «Δόξα εν υψίστοις Θεώ και επί γης ειρήνη, εν ανθρώποις ευδοκία» είναι το σάλπιγμα της χαράς και αγαλλίασης στις ψυχές των χριστιανών.

Όλο το χωριό, όπως κάθε χρόνο, ζει έντονα τον παλμό και το νόημα της μεγάλης και θεμελιακής γιορτής της Χριστιανοσύνης.

Πριν από μέρες σε κάθε σπίτι γίνονται ανάλογες ετοιμασίες και υπάρχει σ' όλους το αίσθημα της γλυκιάς προσμονής. Οι νοικοκυρές καθαρίζουν κι ασπρίζουν τα φτωχικά τους, κρεμούν φέτες το χοιρινό πάνω απ' το τζάκι, για να γίνει καπνιστό, να πάρει την ιδιαίτερη εκείνη γεύση και νοστιμιά.

Συγκεντρώνουν τα υλικά, με τα οποία θα φτιάξουν τα φαγητά και τα γλυκίσματα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς.

Πρέπει το χριστουγεννιάτικο τραπέζι νά'ναι πλούσιο, γιορτινό, όπως ταιριάζει σ' αυτή τη χρονιάρα μέρα. Τα παιδιά λαχταρούν να φορέσουν κάτι καινούργιο, γιορτινό. Γι' αυτή τη χαρά των παιδιών θα φροντίσει με τις λίγες οικονομίες της η μάνα, που επιμύζεται όλο το βάρος, που απαιτούν για την οικογένεια οι χρονιάρες αυτές μέρες. Η χαρά των Χριστουγέννων και των άλλων εορτών, που ακολουθούν —Αη-Βασίλης, Φώτα— θά'ναι στο κάθε σπίτι μεγαλύτερη, γιατί θα υποδεχτούν τον ξενιτεμένο τους, που θα'ρθει να ζήσει στη ζεστή οικογενειακή ατμόσφαιρα αυτές τις μεγάλες γιορτινές μέρες, να φέρει χρήματα και πράγματα, που εξοικονόμησε απ' τη δουλειά του, να πάρει δύναμη και να ξαναφύγει, για να συνεχίσει τη σκληρή δουλειά και τη δύσκολή ζωή της ξενιτιάς.

Από το πρωί της παραμονής οι δρόμοι του χωριού παίρνουν ζωή από τις χαρούμενες παιδικές φωνές. Τα παιδιά με τη γιορτινή χαρά ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους έχουν οργανώσει μεγάλες πα-

ρέες, χτυπούν τις πόρτες των σπιτιών και λένε στους νοικοκυραίους τα κάλαντα:

«Καλήν ημέραν άρχοντες, αν είναι ορισμός σας, Χριστού τη θεία γέννηση να πω σ' αρχοντικό σας, Χριστός γεννάται σήμερα εν Βηθλεέμ τη πόλει, αι ουρανοί αγάλλονται, χαίρει η κτίσις όλη...»

Είναι για την κάθε νοικοκυρά και τ' άλλα πρόσωπα των σπιτιών η πρώτη γλυκιά, γεύση της μεγάλης γιορτής των Χρι-

Στιγμές χειμωνιάτικης θαλπωρής: «Παρασιτιά» ψήνοντας τον καφέ στο τ' γανάκι.

στούγεννων, που θά'ρθει με το ξημέρωμα της άλλης μέρας.

Οι νοικοκυραίοι προσφέρουν στα παιδιά δραχμές ή πενηντάλεπτα κι αυτά, ευχαριστημένα απ' τη συγκομιδή, βιάζονται να περάσουν απ' όλα τα σπιτία του χωριού.

Την ίδια μέρα —παραμονή της μεγάλης γιορτής— η νοικοκυριά κάθε σπιτιού φτιάχνει το καθιερωμένο γλυκό των Χριστουγέννων: τις λαλαγγίτες —τα σπάργανα του Χριστού— με τα απλά μέσα του καιρού εκείνου και με λιγοστά έξοδα.

Αλεύρι, ζάχαρη και καρύδια ήταν τα υλικά, με τα οποία παρασκευάζονταν το παραδοσιακό γλυκό.

Με καθαρίο αλεύρι (σιτάλευρο) έφτιαχναν χυλό. Στο μεταξύ είχαν αναμμένη φωτιά με ξύλα στη γωνιά του μαγειριού και πάνω της ήταν τοποθετημένη η πυροστιά (σιδερένιος τρίποδας). Όταν γίνονταν αρ-

κετά κάρβουνα, που διατηρούσαν σταθερή θερμοκρασία, τότε έβαζαν πάνω στην πυροστιά μια λαμαρίνα με μακρύ χέρι, συνήθως σε σχήμα κυκλικό και αφού την άλειφαν με λάδι, άπλωναν πάνω της το χυλό απ' το αλεύρι με μια πιτόβεργα, που έπαιρνε το σχήμα λεπτού φύλλου και ψηνόταν στη στιγμή απ' τη μια κι απ' την άλλη μεριά κι ήταν έτοιμο. Με τον ίδιο τρόπο έψηναν όσα φύλλα ήθελαν και μετά τ'άστρωναν ένα-

εκείνο συναίσθημα της συγκίνησης και αγαλλίασης, που δημιουργείτο μεγάλο γεγονός της σαρκώσεως του Θεανθρώπου.

Όλοι ετοιμάζονται χωρίς καθυστέρηση, φορούν τα καλά τους. Τα παιδιά σκιρτούν από χαρά, καμαρώνουν τα καινούργια τους ρούχα.

Η μικρή εκκλησία του χωριού είναι γεμάτη. Τα πρόσωπα λάμπουν κι οι καρδιές γαλήνευσουν, είναι έτοιμες να δεχτούν το μεγάλο Χριστουγεννιάτικο μήνυμα. Τα πιο μεγάλα παιδιά πλαισιώνουν τους ψάλτες, για να ψάλουν μαζί τους τους χριστουγεννιάτικους ύμνους:

«Η Παρθένος σήμερα τον υπερούσιον τίκτει και η γη το σπῆλαιον των απροσίτω προσάγει...., Χριστός γεννάται δοξάσετε, Χριστός εξ ουρανό απαντήσατε...., Η γέννησίς σου Χριστέ ο Θεός ημών ανέτειλε τω κόσμω το φως της γνώσεως...»

Αυτοί οι ύμνοι, που εκφράζουν όλο το μεγαλείο της γέννησης, αγγίζουν όλες τις ψυχές, τις ευφραίνουν και τις ανυψώνουν.

Το θείο βρέφος γεννιέται στη φτωχική σπηλιά και φέρνει την ελπίδα, τη χαρά και τη λύτρωση στον άνθρωπο. Ο δοξαστικός ύμνος των αγγέλων: «Δόξα εν υψίστοις Θεώ και επί γης ειρήνη εν ανθρώποις ευδοκία» γεμίζει τις καρδιές, τις ειρηνεύει και τις ανυψώνει.

Μετά τη λήξη της χριστουγεννιάτικης λειτουργίας όλοι οι χωριανοί ανταλλάσσουν μεταξύ τους ευχές με ειλικρινή διάθεση και έκδηλη αγάπη.

Κάθε σπίτι ζει τη χαρά της μεγάλης γιορτής.

Τα χριστούγεννα διαδέχονται οι άλλες γιορτές του δωδεκάημερου: Ο Αη-Βασίλης και τα Θεοφάνεια. Οι χωριανοί έχουν γιορτάζουν κι αυτές με την ευλάβεια και τη λαμπρότητα, που τους ταιριάζει.

Ζουν όλο το νόημά τους με το θρησκευτικό περιεχόμενό, που εκφράζουν και με όλα τα έθιμα που τις συνοδεύουν.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Κάθε φορά, που επισκέφτομαι το Ζαγόρι χριστουγεννιάτικες μέρες, μου έρχονται στο νου όλα εκείνα τα βιώματα και οι αναμνήσεις των παιδικών μου χρόνων, κάλαντα, τηγανίτες χριστουγεννιάτικες και βασιλόπιτα είναι τα πιο ζωντά και ανεξίτηλα στη μνήμη μου.

Κυρίως όμως οι τηγανίτες είναι αυτές, που με γυρίζουν πενήντα χρόνια πίσω και αισθάνομαι κάθε φορά, που είμαι στο οικείο περιβάλλον, ότι τις ζω, τις παρακολουθώ, τις βιώνω λεπτομερειακά και τις χαίρομαι κυριολεκτικά... στο στόμα μου.

Από νωρίς η μάνα ετοίμαζε, θυμούνται, τη μεγάλη πλάκα, που θα έψηνε τις τηγανίτες στο μαγειριό. Ήταν μια πλατιά, μεγάλη, χοντρή και στρογγυλή πλάκα, που έπρεπε να αντέχει στη φωτιά, δοκιμασμένη απ' τις προηγούμενες χρονιές.

Αυτή την πλάκα την άλειφε με λάδι (όσο στη φτώχεια μας είχαμε...) κι απάνω της θα ψηνόταν όλες οι τηγανίτες των χριστουγέννων. Ήταν τα σπάργανα του Χριστού, με βεβαίωση η γιαγιά μου, που θα φορούσε στην Παγωμένη Βηθλεέμ... κι εγώ χαίρομαι και καμάρωνα, που κι ο Χριστός δεν είχε ρούχα και φαΐ (όπως κι εγώ...) εκείνα τα δύσκολα χρόνια της σκληρής κατοχής και του πολέμου.

Κι άναβε τη μεγάλη φωτιά η μάνα μου. Τη βοηθούσαν κι οι αδερφές μου κι εγώ ήμουν ο μόνος αμέτοχος θεατής, αλλά ζωντανός και...λαλίστατος συντονιστής, που τριγυνούσα χα-

ρούμενος, και γελαστός στο σπίτι, αυτή τη μεγάλη και λειτουργική για μένα ώρα.

Έπαιρνε μ' ένα κουτάλι η μάνα το χυλό του αλευριού και τον άπλωνε επάνω στην καμένη πλέον πλάκα. Εκείνες αμέσως ψηνόταν και ροδοκοκκίνιζαν βγάζοντας τοιχίτες φωνούλες. Κι όλες αυτές τις ψημένες τηγανίτες τις έβαζε μέσα σ' ένα στρογγυλό ταψί, που είχε δίπλα της, τη μια πάνω στην άλλη και στη σειρά, ώσπου να γεμίσει.

Εμείς από δίπλα, κρυμμένα συνήθως και πεινασμένοι, βλέπαμε τη θεία μυσταγωγία των τηγανιτών να προχωρεί και χαϊρόμαστε. Μερικές τις τρώγαμε κι έτσι, άφταχτες και αζαχρωτες ακόμη κι η μάνα μας εμάλωνε.

Κι ύστερα από καναδυό ώρες, τελείωνε η διαδικασία της πλά-

κας και της φωτιάς. Και τότε άρχιζε η δεύτερη και τελευταία φάση της χριστουγεννιάτικης, σπιτικής και παραδοσιακής ιεροτελεστίας. Ήταν το περίφημο ζαχαρώμα. Τώρα οι τηγανίτες απλώνονταν σ' ένα άλλο ταψί με τη σειρά. Μια σειρά τηγανίτες, μια σειρά τριμμένα καρύδια και στομυλισμένα στο μεγάλο γουδί. Κι αυτό γινόταν πολλές φορές στο ίδιο ταψί, ώσπου να γεμίσει, ως επάνω.

Κι ερχόταν η ολοκλήρωση ύστερα. Λυωμένο καλά στο κακάβι του μαγειριού και βρασμένο το σιρόπι, έπρεπε να χυθεί επάνω στις τηγανίτες, για να απορροφηθεί σε κάμποσες ώρες και να μεταβληθεί σ' ένα υπέροχο και θαυμάσιο γλυκό των χριστουγεννιάτικων ημερών.

Έχυνε η μάνα το σιρόπι στο ταψί, αργά και προσεχτικά, κι εμείς παρακολουθούσαμε τη θεία αυτή μυσταγωγία με δέος και προσοχή, γιατί το στομάχι μας ήταν άδειο και το ψωμί λίγο, ή ελάχιστο...

«Πρέπει να μείνει μια νύχτα, έτσι ζαχαρωμένο, να γεννηθεί απ' ο Χριστός, κι αύριο θ' αρχίσουμε να τρώμε» έλεγε συνήθως επιβλητικά η μάνα, που ασφαλώς θα έβλεπε τη λαίμαργία και την πείνα ζωγραφισμένη στα μάτια μας και... στεναχωριόταν, όπως υποψιάζομουν ενστικτωδώς.

Με πόση όρεξη και μανία έπρεπε, θυμούνται, το μεσημέρι των χριστουγέννων, πάνω σ' αυτό το υπέροχο πλέον και πλουσιοπάροχο της εποχής γλυκό.

Έτρωγα, έτρωγα, κρυφά και φανερά και πήγαινα και στη θεία Κούλα και Αμαλία, που ήταν δίπλα και μ' αγαπούσαν, κι έπαιρνα κι από εκεί συμπληρωματικές και γενναίες βοήθειες!! Μερικές φορές δε, όταν ήταν κι η γιαγιά μου στην Καλοπιά, έκανα ταξιδάκι εξ'εστρά γι' αυτό και μόνο το σκοπό. Να φάω κι άλλες τηγανίτες και να κορέσω τη βαθιά και συνεχή πείνα μου, σήμερα και...αύριο!!

Κι έτσι χαίρομουν διπλά τα παιδικά μου χριστούγεννα. Μια, που εβίωνα τη γέννηση του Χριστού απλά και ανθρώπινα, με την προετοιμασία των... σπαργάνων Του, και μια, που χόρταινα (μέχρι σκασμού) με ζαχαρώσιμες τηγανίτες. Ήμουν ο τηγανιτοπλήκτος του Πέρα-Μαχαλά, όπως έλεγε με χιούμορ ο θείος Μπαρμπά-Τάκης, ο Χοντρός.

ΠΟΙΗΣΗ

Στο βρέφος της Βηθλεέμ

Στο μισοσκόταδο της φάνης Σου
το θαμπό αντίκρουσμα της Ζωής Σου.
Το ξεστό χνώτο των τετράποδων
η πρώτη της Ζωής Σου θαλπωρή.
Του Σύμπαντος Θεία Δύναμη,
πώς χώρεσες στο αδιαχώρητο μιας σπηλιάς!
Το μεγαλείο του Παντοκράτορα Δημιουργού,
ισόβαρο στο μέγεθος της Ταπεινότητάς Σου.
Ανθρώπινο βρέφος
ανήμπορο κι ασάλευτο στη μητρική αγκαλιά,
που στάθηκε ακαταμάχητη,
στην ανθρώπινη κακία, του Ηρώδη τη μανία.
Το λαμπερό αστέρι τ' ουρανού
δέσμη φωτεινή του Θείου Λόγου,
το Πνεύμα του Πατέρα προς το Γυιό,
σωτήριο φως στο ψυχικό σκοτάδι των ανθρώπων.
Απλοί και ταπεινοί οι ποιμένες των προβάτων,
στην έκθαμβη νυχτιά κι επουράνια μουσική,
δέχτηκαν πρώτοι το θείο μήνυμα
της Γέννησής Σου.
και γονάτισαν ευλαβικά μπροστά Σου,
σε Σένα, τον Ποιμένα των ανθρώπων.
Χριστού-γέννα και πάλι. Στη θεία Σου μορφή
γονατίζω την ταπεινότητά μου.

Σ.Σ

Χριστούγεννα'93, Αρίστη

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΙΑΤΙΚΗ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

(Στη ξενιτιά, νιούτσικος μακριά από το σπίτι σου και τους δικούς σου, τέτοιες γιορτινές μέρες, η νοσταλγία γίνεται ασήκωτη κι ανεπάντεχα νοιώθεις και γίνεται λιγάκι... «ποιητής». Έτσι γράφτηκαν κι οι παρακάτω στίχοι, παραμονή Χριστουγέννων, εδώ και σαράντα χρόνια.)

Βασ. Τζιόβας

Τί να γίνεται στο σπίτι
τούτη τη στιγμή;
Πέτα σκέψη μου, πηλάγα
γίν' ένα πουλί.

Κούρνιασε σ' ένα σπιτάκι
σ' έναν οβόρο
Κι άκουσε και κοίτα, πέσμον
πέσμον, τι πονώ

Νάναι όλα όπως τότε,
τότε μια φορά:
Τόσα χρόνια έχουν περάσει
άχαρ' αδειανά.

Αργοκαίει η φωτιά στο τζάκι
πουναρωδαφιά
Δέρνεται το ξεροβόρι,
κλαίει η κληματαριά

Παχειά στρώματα, φλοκάτα,
φρεσκογεμιστά,

«μπουχαροποδιά» καινούρια
«λαδιωτή» γωνιά

Στη δεξιά «κορφή» ο πατέρας
και στην αγκαλιά
το «συναγέρι» της φαμίλιας
και το «ταρανιά»

Και μας λέει για τη ζωή του:
Για την ορφανιά,
πίκρες, δάκρυα, φαρμακία
και ξενοδουλειά.

Στο μεσοδρόμω η μανούλα,
εκεί γονατιστή,
Παναγιά γεμάτη γλύκα
και παρακαλεί:

Νάναι η δική μας ζήση
πιο ανθρωπινή
και να δουν κι αυτοί, γερόντοι,
λίγη προκοπή.

Πίτσα Ιταλίας
Χριστούγεννα 1953

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ (1430-1913)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΕΡΤΖΙΟΣ

Α) 1400-1500

Μέχρι το 1400, οι οθωμανοί απέκριναν το Βυζάντιο από την ενδοχώρα των Βαλκανίων και έφτασαν μέχρι το Δουίνα. Στη συνέχεια κατέλαβαν τις υπόλοιπες περιοχές της Μ. Ασίας και τελικά το 1453 κατέλαβαν την Πόλη.

Η συνθηκολόγηση του Ζαγορίου έγινε το 1430. Αυτή την εποχή εμφανίστηκαν οι οθωμανοί στην Ήπειρο. Αρχηγός τους και αντιπρόσωπος του Σουλτάνου Μουράτ Β' ήταν ο Καρά-Σινάν Πασάς. Σύμφωνα με τις σημειώσεις σε περιώριο της Αγίας Γραφής της Μονής Βουτσάς, πρεσβεία του Κεντρικού Ζαγορίου συναντήθηκε ανθύρμπα κοντά στη Μονή με τον Καρά-Σινάν Πασά, που καταλάμβανε την περιοχή και δήλωσε υποταγή. Ζήτησε απ' αυτόν αυτονομία, αυτοδιοίκηση και πλήρη ατέλεια από φόρους, ώστε να καταργήσουν το βαρύνοντα φεωδωτικό σύστημα που επικρατούσε.

Ο Καρά-Σινάν Πασάς θεωρώντας αυτό ευνοϊκό για την άνετη διέλευση του προς τα Ιωάννινα, έδωσε αυτονομία, αυτοδιοίκηση και πλήρη απαλλαγή από τους φόρους σε 14 χωριά του Κεντρικού Ζαγορίου. Μοναδική υποχρέωση του Ζαγορίου ήταν να στέλνουν κάθε χρόνο ορισμένο αριθμό ανδρών για να περιποιούνται τα άλογα και να επισκευάζουν τις άμαξες του αυτοκρατορικού στρατού για ενάμιση μήνα κάθε χρόνο.

Τα άτομα που πήγαιναν στους αυτοκρατορικούς στάβλους λέγοντας Βοϊνίκους και από αυτό η περιοχή του Κ. Ζαγορίου ονομάστηκε «Βοϊνίκο». Στα τουρκικά «Βοϊνίκ» σημαίνει ιπποκόμος. Στην αρχή τέτοιοι ιπποκόμοι (Βοϊνίκες) ήταν λίγοι γύρω στους 400, αργότερα έγιναν περισσότεροι, ξεπέρασαν τους 1.000. Έτσι ο θεσμός του Βοϊνίκου υπήρξε η αφετηρία του Ζαγορίσιου ταξιδιωτισμού.

Β) 1500-1600

Τον 16ο αιώνα οι οθωμανοί κατέλαβαν τη Συρία, Β.Μεσοποταμία, Αραβική Χερσόνησο και την Αίγυπτο. Διέλυσαν το Σουλτανάτο των Μαμελούκων και το χαλίφάτο των Αββασιδών που είχε μεταφέρει την έδρα του μετά την άλωση της Βαγδάτης από τους Μογγόλους στην Αίγυπτο. Με τη διαδοχή της στο αξίωμα του Χαλίφη, η Οθωμανική δυναστεία απέκτησε τη θρησκευτική επικυριαρχία σ' όλο τον Ισλαμικό κόσμο.

Το 1520-1566 Σουλτάνος είναι ο Σουλέϊμάν Α' ο Μεγαλοπρεπής και η Οθωμανική αυτοκρατορία την εποχή αυτή αναπτύσσεται σημαντικά. Ελέγ-

χουν τις σημαντικότερες οδούς του Διεθνούς Εμπορίου στη Μεσόγειο, Ερυθρά και Ινδικό ωκεανό.

Η στρατολογία χριστιανοπαίδων (παιδομάζωμα) έγινε στο Ζαγόρι στα 1580 επί Σουλτάνου Μουράτ Γ' (1574-1595). Τα παντρεμένα παιδιά εξαιρούνταν της στρατολόγησης. Το παιδομάζωμα σταμάτησε στα μέσα του 18ου αιώνα.

Γ) 1600-1700

Στη συμφωνία «Βοϊνίκο» με την παροχή του χρόνου εισήλθαν οι άλλα χωριά. Σύμφωνα με αυτοκρατορικό διάταγμα το 1678 το Ζαγόρι είχε 60 χωριά.

Στα 1690 καταργήθηκε ο θεσμός του «Βοϊνίκου» και αντί αυτού οι Ζαγορίσιοι πλήρωναν κάποιο φόρο. Το 1699 γίνεται η συνθήκη του Κάρλοβιτς τεματίζοντας τη διαμάχη για τον έλεγχο των Βαλκανίων μεταξύ Οθωμανικής αυτοκρατορίας και των Αψβούργων. Η εμφάνιση της Τσαρικής Ρωσίας ενδυνάμωσε την άσχημη θέση των Οθωμανών και άλλαξε την πολιτική των άλλων υπερδυνάμεων.

Δ) 1700-1800

Το 1788 αναφέρεται ότι το Ζαγόρι είχε 48 χωριά.

Στα 1798 ο Ναπολέων Βοναπάρτης αποφάσισε να καταλάβει την Αίγυπτο και να σταματήσει τις εμπορικές συναλλαγές της Αγγλίας με την Ινδία. Οι Γάλλοι τότε ήθελαν τη διατήρηση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Ε) 1800-1900

Το 1810 οι ξενιτεμένοι Ζαγορίσιοι που ζούσαν και εμπορεύονταν τα χρόνια εκείνα στη Βλαχία, Ρωσία, Αυστροουγγαρία και την Πόλη, είχαν από καιρό σκεφθεί και βάσει σε πράξη, να δημιουργήσουν την Ομόσπονδη Δημοκρατία του Ζαγορίου. Πρωτεύουσα θα ήταν η Μονή του Ρογκοβού.

Επίσης θα ιδρύονταν Πανεπιστήμιο με διευθυντή το Γεώργιο Γεννάδιο. Για αρχηγό της ηγεμονίας προόριζαν τον Νέοφντο Δούκα. Τα σχέδια ατόνησαν με την ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας.

Μετά τη δολοφονία του Αλή Πασά από τους Σουλτανικούς το 1823, ο οποίος δεν είχε πειράξει καθόλου τα προνόμια του Ζαγορίου, εισήλθαν στο Ζαγόρι Αλβανικές ληστοσυμμορίες που προξένησαν πολλές ζημιές. Επίσης Σουλτανικοί στρατιώτες έκαψαν το σπίτι του Α. Νούτσου, όπου υπήρχαν Χάτια, φαρμάκια, μπουγιουρουλντί, σιουρούτια που επικύρωναν και ανέλυναν τη Ζαγορία αυτονομία.

Το 1826 εξοντώθηκαν οι γενίτσαροι από το Σουλτάνο Μαχμούντ Β'. Τότε καταργήθηκε το σύστημα των τιμαριών από το οποίο συντηρούνταν οι οπαχίδες (ιππικό), ενώ φορολόγησε τους αγρότες.

Το 1827 οι Ζαγορίσιοι της Πόλης κατόρθωσαν να ξαναποκτήσουν την παλαιά δύναμη και παρενέβησαν στο Σουλτάνο. Ο τελευταίος πρόταξε τον Βαλή των Γιαννίνων Μεχμέτ Ρεσίτ πασά να συλλάβει και να αποκεφαλίζει τους αρχηγούς των ανεξέλεγκτων συμμοριών.

Το 1828 οι Ζαγορίσιοι μαζεύτηκαν στα Γιάννινα σε γενική συνέλευση και κατέγραψαν ένα κατάλογο από διατάξεις (Σιουρούτια). Οι διατάξεις αυτές ρυθμίζουν την οικογενειακή, κοινωνική, κοινοτική και κληρονομική ζωή του πληθυσμού του Ζαγορίου. Τα Σιουρούτια περιλαμβάναν 11 άρθρα. Με τα Σιουρούτια του 1828 αρχίζει μια νέα περίοδος της αυτοδιοίκησης του Ζαγορίου, που χαρακτηρίζεται σαν δεύτερη.

Το 1839 με το Χάττι Σερίφ ο Σουλτάνος Αμπντούλ Μετζίντ (1839-1861) περιόρισε το χρόνο της στρατιωτικής θητείας σε 5 χρόνια. Ο ίδιος Σουλτάνος έκανε την Τανζιμάτ (Αναδιοργάνωση). Το 1856 με το Χάττι Χουμαγιούν νομιμοποιήθηκε η πολιτική, κοινωνική, οικονομική ισοτιμία μεταξύ μουσουλμάνων και μη και μπορούσαν από οποιαδήποτε θρησκευτική μειονότητα να θέσουν υποψηφιότητα για τις στρατιωτικές σχολές. Θεσπίστηκαν νέοι κώδικες (αστικοί-ποινικοί-εμπορικοί-κτηματολογικοί) και άρχισε να εκσυγχρονίζεται το εκπαιδευτικό σύστημα με ευρωπαϊκή αντίληψη.

Το 1861 Σουλτάνος είναι ο Αμπντούλ Αζίζ (1861-1871). Το 1864 ιδρύεται το οθωμανικό Συμβούλιο Επικρατείας και το Νομικό Συμβούλιο.

Στις 17 Οκτώβρη 1912 άρχισε ο πρώτος βαλκανικός πόλεμος. Στις 3 Δεκεμβρίου 1912 με τη μεσολάβηση των Μ. Δυνάμεων επιτεύχθηκε ανακωχή.

Το 1912 είχε σταλεί στο Ζαγόρι αρκετός τουρκικός στρατός. Κεντρική έδρα του στρατού αυτού ήταν στη Μπάγια και διάφορα τμήματά του σκαρφάλωναν στο Σουπασέλι, Κοκκούλι, Τσεπέλοβο, Νεγάδες, Λακοβέτσι.

Η επιμεληθεία των τμημάτων ήταν στη Μπάγια, όπου παρέμεινε ο επικεφαλής Σαντίρ-πασάς. Μπροστά στο πλήθος του τουρκικού στρατού οι Καπετάν Περιστέρης από τη Λάισια και Τσουλκάντάν από τη Περιβόλι οργάνωσαν αντάρτικα σώματα με έδρα τη Λάισια.

Με την απελευθέρωση των Γιαννίνων 21-2-1913 απελευθερώθηκε και το Ζαγόρι.

Τους οθωμανούς. Ο βαθύτερος λόγος της κατάργησης των προνομίων ήταν η κατάσταση διάλυσης της οθωμανικής αυτοκρατορίας το 19ο αιώνα και οι γενικότερες εξελίξεις στα βαλκάνια.

Το 1876 ο Αμπντούλ Χαμίτ Β' (1876-1909) συνέταξε το πρώτο σύνταγμα της οθωμανικής αυτοκρατορίας και εγκαθίδρυσε κοινοβουλευτικό σύστημα με δύο νομοθετικά σώματα.

Το 1877 συνήλθε για πρώτη φορά η Βουλή των αντιπροσώπων στην Πόλη μετά από γενικές εκλογές.

Το 1878 ο Αμπντούλ Χαμίτ Β' διέλυσε τη Βουλή, ανέστειλε το Σύνταγμα και Κυβέρνησε απολυταρχικά τα επόμενα 30 χρόνια.

ΣΤ) 1900-1913

Το 1908 στασίασαν οι Νεότουρκοι αξιωματικοί στη Θεσσαλονίκη και με τηλεγράφο στον Αμπντούλ Χαμίτ Β', ζητούν την αποκατάσταση του Συντάγματος. Το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου ο Σουλτάνος εξήγγειλε την αποκατάσταση του Συντάγματος.

Το 1909 εκθρονίστηκε ο Αμπντούλ Χαμίτ Β' από τους Νεότουρκους και στη θέση του τοποθετήθηκε ο αδελφός του Μεχμέτ Ρεσάντ Ε' (1909-1918). Οι Νεότουρκοι εγκαθίδρυσαν στρατιωτική ολιγαρχία και προώθησαν την πολιτική της Τουρκοποίησης.

Το 1911 η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο εναντίον της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το Μάιο του 1912 οι Ιταλοί κατέλαβαν τα Δωδεκάνησα. Την ίδια χρονιά οι Νεότουρκοι διέλυσαν τη βουλή και συγκάλεσαν νέες εκλογές και στη βουλή των αντιπροσώπων συγκέντρωσαν το 95% των βουλευτών.

Στις 17 Οκτώβρη 1912 άρχισε ο πρώτος βαλκανικός πόλεμος. Στις 3 Δεκεμβρίου 1912 με τη μεσολάβηση των Μ. Δυνάμεων επιτεύχθηκε ανακωχή.

Το 1912 είχε σταλεί στο Ζαγόρι αρκετός τουρκικός στρατός. Κεντρική έδρα του στρατού αυτού ήταν στη Μπάγια και διάφορα τμήματά του σκαρφάλωναν στο Σουπασέλι, Κοκκούλι, Τσεπέλοβο, Νεγάδες, Λακοβέτσι.

Η επιμεληθεία των τμημάτων ήταν στη Μπάγια, όπου παρέμεινε ο επικεφαλής Σαντίρ-πασάς. Μπροστά στο πλήθος του τουρκικού στρατού οι Καπετάν Περιστέρης από τη Λάισια και Τσουλκάντάν από τη Περιβόλι οργάνωσαν αντάρτικα σώματα με έδρα τη Λάισια.

Με την απελευθέρωση των Γιαννίνων 21-2-1913 απελευθερώθηκε και το Ζαγόρι.

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: η επιβίωση του Ελληνικού χωριού (ειδικότερη αναφορά στο Ηπειρωτικό)

Παύλου Αθ. Παλούνα
καθηγητού Πειραμ. Γυμν. Αναβρύτων

(Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)

Είναι η ζωή μας, η υπόστασή μας, η ταυτότητά μας, το είναι μας. Δεν ζουν οι λαοί χωρίς ιστορική μνήμη, χωρίς ρίζες, χωρίς παραδόσεις. Περισσότερο μάλιστα οι Έλληνες με τη μοναδική ιστορία τους ανά τον κόσμο. Τη Ρωμιοσύνη τη συνιστούν η Ορθόδοξια και η Ελλάδα και «μην την κλαίς» όταν τη ζεις και τη συνεχίζεις. Αν αδιαφορήσουμε οι Νεοέλληνες τότε αλλάζει το πράγμα και είναι να «την κλαίς». «Ένας λαός που έχει χάσει, την παράδοσή τους, είναι σαν τον άνθρωπο που έχει χάσει το μνημονικό του» έλεγε χαρακτηριστικά ο Φ.Κόντογλου. Από μας εξαρτάται. Από τη θέση που θα πάρουμε απέναντι σ' αυτήν. Αρνητική ή θετική. Το δεύτερο όμως πρέπει.

Χρήσιμη είναι επίσης και η διατήρηση των πολιτικών και εκλογικών δικαιωμάτων στο χωριό μας.

Οι κοσμογονικές αλλαγές, οι ανακατατάξεις του κόσμου και το «καζάνι» των βαλκανίων που «βράζει» πρέπει να μας προβληματίσουν. Ιδιαίτερα η λεγόμενη «νέα ζωή» πραγμάτων.

Οι αδελφοί μας Σέρβοι σήμερα (όπως λένε και οι ίδιοι, νιώθουν ως Έλληνες και ορθόδοξοι) με τον αγώνα τους έχουν πολλά να μας διδάξουν.

Ας τους μιμηθούμε, αν θέλουμε να επιβιώσουμε εθνικά και ορθόδοξα.

Τέλος, πρέπει να ξέρουμε, ότι έχει μεγάλη ηθική, εθνική και πρακτική σημασία η υπαγωγή και διατήρηση ενός σπιτιού στο υπαρκτό τόπο μας.

«Το σπίτι αυτό διαθέτει μια ακατανίκητη δύναμη έλξης, έχει μια δική του μουσική φωνή, που έρχεται από τα μακρινά και τα περασμένα. Είναι η φωνή που την ακούμε στις ώρες που περιστεύει ο ψυχικός και σωματικός κάματος» στην Τοιμεντούπολη, στην Μεγαλούπολη Αθήνα ή σε άλλα μεγάλα αστικά κέντρα, στην πολυθρόνη και αγχώδη Πολιτεία και που μας καλεί κοντά του.

Ο Εθνικός μας ποιητής Κ. Παλαμάς απέδωσε τόσο οραία αυτό το συγκινητικό κάλεσμα του πατρικού σπιτιού.

«Το σπίτι που γεννήθηκε, και ας το πατούν οι ξένοι στοιχείο είναι, και με προσκαλεί, ψυχή και με προσμένει». Ακόμη, μαζί με τον τόσο πολύ αγαπητό στον Ηπειρο Λευκαδίτη ποιητή Αριστ. Βαλαωρίτη, ας αγαπήσουμε, όσο δεν παίρνει άλλο, την Ηπειρό μας και ας λέμε μαζί μ' αυτόν: «Η καρδιά μου θα πάλλει πάντοτε υπέρ της Ηπείρου».

Μπάγια και διάφορα τμήματά του σκαρφάλωναν στο Σουπασέλι, Κοκκούλι, Τσεπέλοβο, Νεγάδες, Λακοβέτσι.

Η επιμεληθεία των τμημάτων ήταν στη Μπάγια, όπου παρέμεινε ο επικεφαλής Σαντίρ-πασάς. Μπροστά στο πλήθος του τουρκικού στρατού οι Καπετάν Περιστέρης από τη Λάισια και Τσουλκάντάν από τη Περιβόλι οργάνωσαν αντάρτικα σώματα με έδρα τη Λάισια.

Με την απελευθέρωση των Γιαννίνων 21-2-1913 απελευθερώθηκε και το Ζαγόρι.

ΤΕΛΟΣ

Βιβλιο-αρθρογραφία
(κατ' επιλογήν και για περισσότερη ενημέρωση των αγωνιστών-Ηπειρωτών)

1. ΣΚΟΥΡΑ ΑΛ., Πριν φθάσουμε στο χείλος της αβύσσου!, έκδοσης φιλικής εταιρείας Πατρών 1958

2. ΤΣΙΤΣΑ ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Το ελληνικό Χωριό, έκδοσης Υπουργείου Γεωργίας (Γεν. Δ/νσης Λαοιδ.) Αθήναι 1960

3. ΚΑΤΣΙΜΠΡΑ ΣΥΜΕΩΝ, Μερικά από τα προβλήματα του Ελληνικού Χωριού, έκδοσεις «Πνευματικού Φάρου Ιωαννίνων», Αθήνα 1975

4. ΔΑΒΑΛΑ ΔΗΜ., Η επιβίωση του χωριού επίγινος εθνική ανάγκη, έκδοσης Πανεπιστημιακής Συνομοσπονδίας Ελλάδος, Αθήνα 1982

5. ΜΠΕΤΤΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Ηπειρωτική Ευτομία, έκδοσης Αγαθών καταστημάτων Ιεράς Μητροπόλεως Ιωαννίνων, Γιάννινα 1982

6. ΕΝΩΣΗ ΠΟΓΩΝΗΣΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ (ΙΩΑΝΝΙΝΑ), Πνευματικός Φυσιολογισμός του Πατριάρχου, Ιωάννινα 1984

7. ΠΑΛΟΥΚΑ ΠΑΥΛΟΥ, Παράδοση, Αιώνια Αξία ή αναχρονισμός;

Περιοδικό «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» τ. 141/1988 σελ. 245-247

8. Του ίδιου, Ακριτικά χωριά: Ένας κόσμος αξιοπρεπής, αγάπης και υποστήριξης, περιοδικό «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» τ. 156/1989 σελ. 451-453

9. Του ίδιου, Εκκλησιαστικό και Λαογραφικό «ΣΥΝΑΞΑΡΙ», του Καλοκαίου, περιοδικό «ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ» Ιούλιος 1991 σελ. 219-221

10. Του ίδιου, Ελληνορθόδοξη Παράδοση και το χρέος μας, περιοδικό «ΜΑΧΗΤΗΣ» τ. 95/1991, σελ. 13-16

11. Του ίδιου, Εθνικός αντίθετος: Δύο Εποχές (Οκτώβριος 1940-Οκτ. 1991) Εφημερ. «ΟΡΘΟΔ. ΤΥΠΟΣ» 25-10-1991 και «ΗΠΕΙΡ. ΜΕΛΛΟΝ» 18-10-1991

12. Η ΝΕΑ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΠΟΓΩΝΙΟΥ, Νάκχεδου αμέσως μετά φ. 44 Αύγουστος 1991.

13. ΦΑΚΑΤΣΕΛΗ ΚΩΝΣΤ., «Όχι άλλο ξεριζώμα σε Πογώνι-Δερπόλη, εφημερίδα «ΠΡΩΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ» Ιωαννίνων, 16-1-1993

14. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΦΩΤΙΟΥ Γ., Η ιστορία των τοπικών δημόσιων της Ηπείρου τόμος Α' και Β', Αθήνα 1974

15. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ (Δ/νση Τοπικής Αυτοδιοίκησης Τμήματός Δημόσιας και Κοινωνικής Δράσης), Στοιχεία συστάσεως και εξελίξεων των Δήμων και κοινοτήτων, έκδοσης της Κεντρικής Ενωσης Δήμων και Κοινοτήτων της Ελλάδος, Αθήνα Ιανουάριος 1962.

16. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ (Δ/νση Συνταξιομίας), Καταστάσεις πόλεως και χωριών συνεπεία του πολέμου 1940-1945, Α' έκδοσης Αθήναι 1946).

17. Περιοδικό «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ», Οι πρώτοι Απογραφικοί Πίνακες του Ηπειρωτικού πληθυσμού μετά την απελευθέρωση (1915), τ. 141-144/1988

18. Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ (Γραφείο Τύπου), Οι Θυσίες της Ηπείρου, Σεπτέμβριος 1949

19. ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΩΣΕΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΠΟΓΩΝΙΟΥ-ΗΠΕΙΡΟΥ, Πρόστας και Πορίσματα Α.Β.Γ.Α., Πρωτοδικαίου Συνεδρίου μετά το 1970

20. ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ (ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ «ΗΠΕΙΡΟΣ» Α.Ε., Τοπικά «Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων», Μελέτη ολοκληρωμένης ανάπτυξης Επαρχίας Πογωνίου Νομού Ιωαννίνων, τεύχη 1, 2 και 3, Γιάννινα 1989

21. ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΛΕΙΜΝΩΝΙΟΝ (περιέχονται ασματικές Απολογογίες αγίων ενδόξων Νεομαρτυρών Ηπειρωτών, που γράφτηκαν από τον Γεράσιμον Μοναχό Μυχαριαναντίων Υμνογράφον) εν Αθήνας 1968.

ΓΙΑ ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Αγαπητές συμπατριώτισσες και συμπατριώτες,

Όπως γνωρίζετε, ύστερα από μεγάλη προσπάθεια, στήθηκε στον τύμβο του ορειχάλκινου αγάλματος της Ζαγορίσιας Γυναίκας.

Πρόκειται για ένα μνημειώδες έργο, που τιμά ανάλογα την μεγάλη προσφορά της Ζαγορίσιας Γυναίκας, τόσο κατά τον πόλεμο του '40, όσο και γενικότερα στην όλη κοινωνική, πολιτιστική και ιστορική διαδρομή του Ζαγοριού μας.

Το κόστος του μνημείου έφθασε μέχρι σήμερα συνολικά στα 20 εκατ., από τα οποία εξοφλήθηκαν ήδη τα 15 εκατ., χάρις στη γενναιοδωρία κυρίως των Ζαγορίσιων. Για την αποπληρωμή των υπολοίπων 5 εκατ. απευθύνουμε έκκληση σε όλους σας για μια έκτακτη συνεισφορά, ανάλογη των δυνατοτήτων καθενός, έτσι ώστε να φανούμε συνεπείς στις υποχρεώσεις που αναλάβαμε και για να ολοκληρώσουμε τις εργασίες που απαιτούνται, ώστε σύντομα να εγκαταστήσουμε το έργο και να κάνουμε τα αποκαλυπτήρια του αγάλματος.

Αναμένουμε, βέβαιον για την πατριωτική σας ευαισθησία και την ανάλογη ανταπόκριση.

Με την ευκαιρία των εορτών σας ευχόμαστε κάθε προσωπική και οικογενειακή ευτυχία.

Με πατριωτικούς χαιρετισμούς

Το Δ.Σ. της Ι.Λ.Ε.Ζ.

ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΑ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΚΟ ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΕΤΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Συνέχεια από την 5η σελ.

ύψους 200-300 μέτρων. Αφού ξαναβραχείτε ακόμα μερικές φορές θα ανακαλύψετε ότι το νερό έχει λιγοστείψει, και ακόμα πιο κάτω στερεύει.

Συνεχίζετε λίγο μέσα στην κοίτη προσπερνώντας τεράστιες χροκάλες, και σε λίγο φτάνετε σε ένα ξεφωτισμένο όπου υπάρχει ένα εκκλησάκι. Το φαράγγι εδώ έχει φαρδύνει, και εσείς θα πρέπει να διαλέξετε μεταξύ τριών μονοπατιών: Ένα ανεβαίνει στο χωριό Βίκος (1 ώρα), άλλο ένα ανεβαίνει στο χωριό Πάτιγκο (2 ώρες), και τέλος το τρίτο πηγαίνει προς Μονοδένδρι (3,5 ώρες). Κοιτάτε το ρολόι σας και βλέπετε ότι έχουν ήδη περάσει περίπου 2,5-3 ώρες από τη στιγμή που ξεκινήσατε, ενώ η απόσταση που καλύψατε είναι μόνο 4 χιλιόμετρα. Διαλέγετε το Μονοδένδρι και συνεχίζετε.

Τώρα πια πηγαίνετε στη δεξιά όχθη παράλληλα με την κοίτη που κατά διαστήματα είναι δέπτα σας ή 80 μέτρα πιο κάτω.

Σε ένα μέρος στο μονοπάτι όπου θα συναντήσετε το εικονοστάσι της Αγίας Τριάδας υπάρχει ένα πηγάδι, η μοναδική πηγή νερού σε όλη τη διαδρομή. Πιείτε άφροδα, γεμίστε τα παγούρια και συνεχίστε.

Θα συναντήσετε και άλλους φυσιολάτρες που έρχονται από Μονοδένδρι με κατεύθυνση Βίκο ή Πάτιγκο ή Αρίστη.

Όμως θα συναντήσετε και Αλβανούς φυγάδες που για να μη συλληφθούν από την αστυνομία σαν παράνομα εισεληθέντες βαδίζουν σε μονο-

πάτια στα βουνά, και μέσα στο φαράγγι και με προορισμό τη Θεσσαλονίκη ή το Θεσσαλικό κάμπιο.

Συνεχίζετε και συναντάτε αριστοτέρας σας μία κορμαστή παλιά γέφυρα πάνω από το ποτάμι. Σημάδι ότι πλησιάζετε στο Μονοδένδρι.

Ακόμα λίγο, και φαίνεται πολύ ψηλά δεξιά το εγκαταλειμμένο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής. Τώρα πια έχετε να βγάλετε μία γερή ανηφόρα και τελειώσατε.

Στα Μονοδένδρι ίσως βρείτε κάποιον να πηγαίνει προς Αρίστη Πάτιγκο οπότε τον παρακαλείτε να σας πάρει. Ταξί δεν υπάρχουν. Ή αν φτάσετε χωρίς πιάνατε το λεωφορείο που πάει στα Ιωάννινα, κατεβαίνετε στη δημοσιά και εκτίεστε να σας πάρει κάποιος μέχρι το σημείο που έχετε κοιμηθεί στο Μονοδένδρι, και την επομένη βλέπετε.

Η καλύτερη εποχή για το πέρασμα του φαράγγιού είναι ο Αύγουστος. Το πόσο νερό όμως θα συναντήσετε εξαρτάται από τις βροχοπτώσεις των περασμένων μηνών. Έτσι μπορεί να έχει νερό και στο μεταξύ Βίκου-Μονοδενδρίου κομμάτι, ή μπορεί κατά τόπους να είναι βαθύ 1-1,5 μέτρο ή αρκετά ορμητικό. Και πάντα (και πάντα) πολύ παγωμένο. Προσοχή λοιπόν.

Και φυσικά αποφύγετε να ρυπάνετε το τοπίο με τα σκουπίδια.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΡΙΣΙΜΤΖΗΣ

Αναδημοσίευση

από το περιοδικό «ΤΑΞΙΔΕΥΣ»

ΜΝΗΜΕΣ ΑΠ' ΤΟ ΤΣΕΡΒΑΡΙ

Φίλιππα Βαταβάλλη

Λένε πως οι νέοι έχουν οράματα για το μέλλον, οι ώριμοι για το παρόν και οι της προχωρημένης ηλικίας, της τρίτης, ζουν με τις αναμνήσεις των βιωμάτων του παρελθόντος.

Τέτοια βιώματα έφερα στη μνήμη μου, τα ξανάζησα κυριολεκτικά, όταν το βράδυ της 20ης Οκτωβρίου, ύστερα από πολλά χρόνια, επισκέφτηκα το Τσερβάρι (Ελαφότοπο). Αν και δεν είναι μακριά από το χωριό μου τη Βίτσα, απέφευγα να το επισκεφτώ για λόγους συναισθηματικούς. Δεν μπορώ όμως να καταλάβω εκείνο το βράδυ την ευγενική πρόσκληση του αγροφύλακα Γιώργου Ρούντα να τον κάνω συντροφιά μέχρι το Τσερβάρι που πήγαινε για υπηρεσία.

Φτάσαμε πολύ αργά. Στους δρόμους του, είχαν ανάψει από πολλή ώρα τα κοινοτικά φώτα. Αφήσαμε τ' αυτοκίνητο στη στάση του υπεραστικού λεωφορείου και ο Γιώργος πήρε το δρόμο τ' Αϊ-Θανασιού κι εγώ τον γνωστό από τα παιδικά μου χρόνια το δρόμο που σε φέρνει στο μεσοχώρι του χωριού.

Όταν ήμουν μικρός, κάθε καλοκαίρι ερχόμουν στο Τσερβάρι κι έμεινε 20-30 ημέρες στο πατρικό σπίτι της μητέρας μου, κάθοντας συντροφιάς της γιαγιάς μου Θεανώς Σακελλαρίδη. Η χαρά της ήταν μεγάλη που την ελευθέρωνα από την ολοχρόνια μοναξιά της. Στο χωριό οι μεγάλοι τη φωνάζανε Θεανή και τα παιδιά Καλή. Κι ήταν πράγματι καλή. Στα δυο χρόνια σε Βίτσα και Τσερβάρι ήταν γνωστή με το παρωνύμιο Σιαμπούρα. Τον περασμένο αιώνα απέκτησε ένα πανύψηλο μουλάρι που οι χωριανοί του δώσανε τ' όνομα Σιαμπούρα, επειδή ήταν ψηλό σαν τον Τούρκο αστυνομικό το Σιαμπούρα, που τακτικότερα επισκεφτόταν το χωριό για λόγους καλοπέρασης. Μια μέρα που η γιαγιά μου περνούσε στο μεσοχώρι τραβώντας από το καπίο το μουλάρι, κάποιοι φώναζε δυνατά: Να ο Σιαμπούρας κι ο Σιαμπούρος. Το παρατσούκλι της έμεινε σ' όλη της τη ζωή.

Η αγάπη της γιαγιάς μου απ' τη μια, κι απ' την άλλη η χαρούμενη και φιλική υποδοχή που μου έκαναν τα παιδιά του χωριού και μάλιστα τα πολλά ξαδέφρα μου, μου δημιούργησαν μέσα μου την ξεχωριστή αγάπη για το Τσερβάρι. Το καλοκαίρι του 1936 ήταν η τελευταία φορά που ήλθα στο Τσερβάρι κι από τότε δεν ξαναπήγα....

Μ' αυτές τις σκέψεις συνέχισα το δρόμο, θαυμάζοντας τα πολύ ωραία νεοκατασκευασμένα καλντερίμια και τα πολύ καλά επι-

σκευασμένα παραδοσιακά σπίτια, που βουβά και σκοτεινά αλλά και διπλοκλειδωμένα ορθώνονταν δεξιά και αριστερά μου. Κάνω ερωτήσεις για τα σπίτια σε μια κυρία που συναντώ και ευγενικά παίρνω τις απαντήσεις. Πιο πέρα μ' αφήνει για να πάρει το δρόμο για την Παναγιά.

Το καφενείο του Λεωνίδα, είναι το πρώτο φωτισμένο οίκημα που συναντώ.

Ο καταστηματάρχης το ετοιμάζει για να δεχτεί τους βραδινούς πελάτες. Ανεβαίνω το μικρό καλντερίμι και σταματώ στην είσοδο του μεσοχωριού. Πόσο άλλαξε!! Πέτρινες κολώνες φράζουν την είσοδο των τρο-

χοφώρων. Το δάπεδό του νεοκατασκευασμένο με ωραία και μεγάλα καπάκια. Ο παλιός πανύψηλος τοίχος, που δύσκολα τον ανεβαίναμε παιδιά, γύρω απ' τον αιωνόβιο πλάτανο, αντικαταστάθηκε με καινούργιο και χαμηλό. Μπαίνω στην πλατεία. Το πεζούλι δεξιά μου, άδειο. Απ' το πεζούλι αυτό σηκώνονταν για να με αγκαλιάσουν και να με φιλήσουν, ο Κίμων ο δάσκαλος, ο Αποστολάκης ο τηλεγραφητής, ο Σπύρος με το παρωνύμιο «Πατρός», που δεν άφηνε Ζαγοριόιο πανηγύρι να μην το επισκεφτεί με τις λοταρίες του και ο θείος μου ο Παύλος Βλαστός ο επί σειρά ετών αιρετός Πρόεδρος της Κοινότητας. Προχωρώ και σταματώ μπροστά στο σπίτι της γιαγιάς μου. Κοιτάζοντας το δακρύζω. Ίδιο όπως τότε, με τη διαφορά που ο νέος ιδιοκτήτης άνοιξε πόρτα και παράθυρα στο ισόγειό του. Στέκει αμίλητο, σκοτεινό και εντυπωσιακό κάτω απ' τα πελώρια κλωνάρια του πλάτανου. Την ξύλινη ξύπορτα της αυλής τη βρίσκω κλειστή με σύρματα και λουκέτο. Είναι ακόμα η παλιά με τις μεγάλες της χαραμάδες. Απ' αυτές κοιτάζω την αυλή που έπαιζα με τα ξαδέφρα μου την Άλκηστη και το Ντίνο, παιδιά του αδελφού της μητέρας μου, του Μήτσιου Σακελλαρίδη, γυμνασιάρχη τότε τον Β' Γυμνασίον θηλέων Ιωαννίνων. Πολλές φορές ασκούσε συγχρόνως και τα καθήκοντα του αναπληρωτή Γενικού Επιθεωρητή Μέσης Εκπαίδευσης και τα του Διευθυντή του Διδασκαλείου Ιωαννίνων. Στο μεσοχώρι παίζαμε, όταν απουσίαζαν απ' τα χωριά τα ζωηρά ξαδέφρα μας τα Γκαραζιόπουλα, που χωρίς λόγο μας έδερναν και μας πετροβολούσαν.

Κοιτάζω και την εσωτερική ξύλινη πόρτα που σπιτιού κι αυτή η ίδια η παλιά με το μπλε χρώμα της. Νοερά την ανοίγω και μπαίνω στο χαγιάτι. Να, το πεζούλι με τις βαρέλες, που πρωί πρωί τις φορτώναμε με τη γιαγιά μου στο γαϊδουράκι και πηγαίναμε στο Περαμπγάδι για να τις γεμίσουμε με το κρύο, αλλά και πολύ βαρύ νερό της βρύσης του.

Στο βάθος οι τρείς πόρτες. Η πρώτη της αποθήκης με τα καδιά και τα βαρέλια του κρασιού και τα μικρά καρδάρια με το βούτυρο, το τυρί, τις πιπεριές και τη λαχαρμιά. Η δεύτερη της αποθήκης του σανού και η τρίτη η κατοικία του μουλαριού του Σιαμπούρα πρώτα κι ύστερα των μικροσμων γομαριών.

Ανεβαίνω στην κρεβάτα, που πρωί πρωί έτρεχα στα παρθένα της για να δω τους μανάβηδες που κάτω απ' αυτά στο μεσοχώρι, έστρωναν τα χοντρά σαξοματά που πάνω σ' αυτά αράδιαζαν το φρέσκο ζαχαράκι, εύγεστες ντομάτες, φασουλάκια, μπάμιες, μελιτζάνες, παστραβέτια, πιπεριές —μια δεκάρα η μία— και ολόγλυκα πεπόνια. Πιο πέρα ο λαδός με τα γεμάτα παραμυθιώτικα λαδί σακιά του.

Απέναντι από τη σκάλα ο οντάς, η κρεβατοκάμαρα της οικογένειας του θείου μου και δεξιά της τα δυο μαντζάτα, που το ένα απ' αυτά, εκείνο προς το δρόμο, είχε ωραίο τζάκι και καλοστρωμένα μπάσια. Πάνω σ' αυτά κοιμόμουν με τη γιαγιά μου.

Αφήνω το σπίτι και προχωρώ για την κεντρική εκκλησία του Αγίου Νικολάου.

Μπροστά μου το παλιό μπακάικο και καφενείο που έφερε τότε στον εξωτερικό τοίχο του με κεφαλαία γράμματα την επιγραφή ΤΣΙΓΑΡΑ ΚΑΡΑΒΑΣΙΔΗ, διπλοαμπαρωμένο και σκοτεινό. Φτάνω στην εκκλησία. Δεξιά μου το σπίτι και το τότε μπακάικο του Λάκη Καραλή. Εδώ έκανα τα ψώνια της γιαγιάς μου και πολλές φορές έπαιρνα το Γιωργάκη να παίζουμε στο μεσοχώρι και στο σπίτι μας, ο αυλόγυρος της εκκλησίας, που κάποτε ήταν νεκροταφείο, δεν είναι καλλωπισμένος. Αφήνοντας αριστερά το σπίτι του Λιόγκα, πηγαίνω για το σπίτι του θείου μου του γιατρού Βασίλη Σακελλαρίου. Κι αυτό κλειστό και σκοτεινό.

Έξω από την πόρτα του συναντώ το γέρο Μενέλη που ανέβαινε από το δρόμο της Πλάκας. Κάναμε τις γνωριμιές και μαζί συνεχίζουμε το δρόμο για το μεσοχώρι. Αριστερά μας το καλο-

συντηρημένο και με την καινούργια παραδοσιακή πόρτα, το σπίτι του Θανάση Βαζάκα. Δίπλα σ' αυτό το σπίτι της θείας μου της Βγένως. Να, τα ψηλά πεζούλια του, που τα σκαρφάκινα για να βρεθώ με τη βοήθεια της θείας μου στο σαμάρι του πανύψηλου γομαριού που θα με πήγαινε στο αμπέλι κάτω στο Καλπάκι. Θυμήθηκα το εσωτερικό του σπιτιού που στα δωμάτια του έπαιζα με το ξάδερφο το Φάνη Γκολέτση, που σήμερα Πολιτικός Μηχανικός εργάζεται και μένει μόνιμα με την οικογένειά του στην Κόρινθο.

Πιο πέρα τα ερείπια του σπιτιού του Τσαπούνη και το πολύ καλά συντηρημένο σπίτι του Λίλη. Τα καλοκαίρια έρχεται η θέα με την οικογένειά της κόρης της της Αννούλας και το φροντίζουν, μόνιμα με την οικογένειά της στην Κόρινθο.

Πιο πέρα τα ερείπια του σπιτιού του Τσαπούνη και το πολύ καλά συντηρημένο σπίτι του Λίλη. Τα καλοκαίρια έρχεται η θέα με την οικογένειά της κόρης της της Αννούλας και το φροντίζουν, μόνιμα με την οικογένειά της στην Κόρινθο.

Να, και το σπίτι της Μπόλως και το παντοπωλείο του Ντινιλέξη και τα δυο κλειστά και σκοτεινά. Προσπερνώντας το σπίτι της Ναυσικάς, που μικρός θαύμαζα την ομορφιά, την ευγένεια και την καλοσύνη της, φτάνουμε στο μεσοχώρι.

Προτού πάω στο καφενείο του γαμπρού μου του Ζήση, να σου δείξω τον Τουριστικό Ξενονα του χωριού μας, που είχε περρήφανα ο Μενέλης. Νόμισα για το νέο οίκημα που κτίστηκε στα βόρεια της πλατείας, εκεί που άλλοτε οι μαντζάτες και οι ξένοι έδεναν τα άλογά τους. Ο Μενέλης όμως μου έδωσε το πατρικό σπίτι της μητέρας μου. Χαμογέλασα και συγχρόνως χάριχα που το παραδοσιακό αρχοντικό, που έκτισε τον περασμένο αιώνα ο παππούς μου Κων/νος Δ. Σακελλαρίδης, είναι και θα είναι για πάντα ένα από τα στολίδια της πλατείας του χωριού. Χωριόμασε με το γέρο Μενέλη. Κοιτάζω το πολύ ωραίο αρχοντικό του Καρπούζη και ανεβαίνω το ανηφορικό καλντερίμι με τη βοήθεια του εντοχιζμένου μεταλλικού σωλήνα που προφανώς έχει τοποθετήσει η Κοινότητα ή κάποιος Σύλλογος του χωριού για να βοηθήσει το ανέβασμα των με ειδικές ανάγκες ανθρώπων. Εδώ συναντώ τη δεύτερη γυναίκα του χωριού και πιο πέρα το Λιόγκα που μου δίνει πληροφορίες για το σπίτι του θείου μου της Αρτεμισίας και του Στέφανου Κικιόπουλου.

Η πόρτα κλειστή και από ένα σημείο του τοίχου ρίχνω μια ματιά στην αυλή που έπαιζα με τα ξαδέφρα μου το Γιώργο, το Μενέλη και την Κούλα. Να, η πόρτα του σπιτιού που στο χαγιάτι παίζαμε τις μεσημβρινές ώρες σχεδόν αμίλητοι, για να μη ξυπνουμε το θείο Στέφανο και το γιό του

Συνέχεια στην 14η σελ.

ΤΑ ΔΑΣΗ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ ΜΑΣ

Με την ευκαιρία μιας προσπάθειας για την αναδάσωση του Μιτωκάιου.

Η ανάληψη πρωτοβουλίας από μέρους του Ορειβατικού Συλλόγου Ιωαννίνων τον περασμένο μήνα για την αναδάσωση της νότιας πλευράς του Μιτωκάιου ήταν μια πράξη σπουδαία, που θα συμβάλει πάρα πολύ στην αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και στην καλύτερευση της ζωής μας.

Είναι ένα ελπιδοφόρο μήνυμα στις μέρες μας, που ο άνθρωπος δυστυχώς, κυνηγώντας ένα άκραιο ευδομονισμό, έπαψε να έχει τέτοιες ευαισθησίες με αποτέλεσμα η ζωή του να γίνεται όλο και πιο δύσκολη και περισσότερο ανιαρή. Ο αψύσικος τρόπος της ζωής του, που οδηγεί σε μια υπερντάση του νευρικού του συστήματος και η αλόγιστη εκμετάλλευση της φύσης ασφαλώς θα έχει ολέθριες επιπτώσεις για τον ίδιο και το φυσικό περιβάλλον.

Η προσπάθεια του παραπάνω

Η ΒΡΥΣΗ ΤΗΣ «ΚΑΛΩΤΑΤΙΣΣΑΣ»

Συνέχεια από την 4η σελ.

ζέτο και πολλά σχέψεις την εβασά-νιζον. Να φύγει τη ήτο αδύνατον και λόγω του αθλιότητας καιρού, αλλά ούτε και ο Τούρκος θα την άφηνε. Έλαβε λοιπόν μιαν τολμη-ράν και φοβερών απόφαση, ως θέ-λον περιγράψει κατωτέρω.

Ο Τούρκος εξακολούθων την φλυαρίαν του, τη γλυκομιλούσε, σκεπτόμενος πονηρά. Η νεαρά γυνή προσποιουμένη, ότι ενθάρ-ρυνε ήρχισε και αυτή καθίσασα παραπλευρώς αυτού να τον ερωτά με την σειρά της περί της οικογε-νείας του και άλλα. Ο Τούρκος την ερώτησε και περί της οικογενεια-κής της καταστάσεως, αυτή των απήντησε, ότι είναι μία πτωχή γυναίκα, εργαζόμενη σκληρά δια να ζήσει. Εκείνος τη υπεσχέθη, ότι θα τη δώσει χρήματα δια να μη υποφέρει πλέον, ούτω δε προχω-ρών με τα δειλαστικά λόγια του έφτασε και εις το σημείον να τη προτείνει τους ανηθικούς και αι-σχρούς σκούπους του, ους απ' αρ-χής διελογίζετο. Η γυνή προσποι-ώθης, εδώρησε το χρήμα, όπερ είχε αποκρύψει εις την τότε ανεγειρο-μένη εκκλησίαν του Αγίου Νικολά-ου του χωριού μας, δηλώσασα, ότι το ευρήκε θαμμένο εν τίνι άκρ-α του αγρού της, εξομολογούμενη δε εις τον πνευματικόν, όπως κοινα-νίστη των Αχράντων Μυστηρίων δια τελευταίαν φοράν, απεκάλυπ-εν αυτό λεπτομερώς τα ανωτέρω.

Είη η μνήμη της αιωνία και το παράδειγμα της αξιομιμητον. Ο εν λόγω Τούρκος ελληνομαθής κατή-γετο εκ Κονίτισης.

Συλλόγου φανερώνει ακριβώς την ευαισθησία των μελών του για έργα

Γιατί γνωρίζουν πολύ καλά —όντας ορειβάτες και φυσιολό-

Από τις σπάνιες ομορφιές του δάσους.

προστασίας της φύσης και το σε-βασμό προς τον συνάνθρωπο.

σεων, εντός τετάρτου της ώρας εξέ-πνευσε.

Μετά ώραν, παύσεως της βρο-χής και διαλυθέντων των νεφών ανεφάνη και η σελήνη ημιφωτί-ζουσα την γην. Τότε η ηρώς Κα-λωτάτισσα ανοίγει με την σκαπά-νην της τάφον και σύρουσα το πτώμα του νταή Τούρκου το εκά-λυψε με το χώμα, ορίσασα εντός του τάφου και το πιστόλι του. Τα χρή-ματα απέκρυψε εντός ρίζης δέν-δρου, καλύψασα το μέρος με πέ-τρες και χώμα. Λίαν πρωί δε παρα-λαβούσα τον ίππον και οδεύσασα επί ώραν και πλέον, αφήκεν αυτόν ελεύθερον. πολύ πέραν των συνο-ρων του χωριού μας, άγνωστον δε τι απέγινεν. Αι προϊστάμενοι αρ-χής του Τούρκου, υπδεν εξακριβώ-σασαί περί της εξαφανίσεώς του, εν τέλει υπέθεσαν, ότι ούτος, όκει-οποιηθείς το σημαντικόν πόσόν του εσπραχθέντος χρήματος τους δημοσίον, εγένετο άφαντος.

Έκτοτε επέρασαν χρόνια. Η Καλωτάτισσα εγήρασε σφραγισ-ομένη το τέλος της προσκυρίου ζωής, εδώρησε το χρήμα, όπερ είχε αποκρύψει εις την τότε ανεγειρο-μένη εκκλησίαν του Αγίου Νικολά-ου του χωριού μας, δηλώσασα, ότι το ευρήκε θαμμένο εν τίνι άκρ-α του αγρού της, εξομολογούμενη δε εις τον πνευματικόν, όπως κοινα-νίστη των Αχράντων Μυστηρίων δια τελευταίαν φοράν, απεκάλυ-πεν αυτό λεπτομερώς τα ανωτέρω.

Είη η μνήμη της αιωνία και το παράδειγμα της αξιομιμητον. Ο εν λόγω Τούρκος ελληνομαθής κατή-γετο εκ Κονίτισης.

Β. ΑΥΑΗΣ

τρεις— πως ο άνθρωπος, που απο-μακρύνεται από τη φύση, χάνει όλο και περισσότερες την οργανική σχέ-ση κι επαφή με το ίδιο του το σώμα. Ενώ αντίθετα η καθημερινή του επαφή με τη φύση σε συνδιασμό με τη σωματική άσκηση κάνουν τον άνθρωπο περισσότερο ακμαίο, πνευματικό υγιέστερο και άτομο γενικά με ανεπτυγμένη την αισθη-τικότητα.

Άξια επαίνου κάθε τέτοια πρω-τοβουλία που στοχεύει στην προ-στασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη του δάσους. Το Μιτωκά-ι πρέπει κάποτε να γίνει καταπρά-σινο όπως ακριβώς είναι από τη βόρεια πλευρά του με τα δασά-ρομάνια του Ζαγοριού, γιατί απο-τελεί τον πνεύμονα του λεκανοπε-δίου Ιωαννίνων και δίνει σ' αυτό με- τον επιβλητικό του όγκο μια ξεχω-ριστή ομορφιά.

Είναι ωπές οι εικόνες της κα-τάστροφης που αντικρίσαμε στην τηλεόραση από τις τρομακτικές πλημμύρες στη νήσο Κορσική και που ήταν συνέπεια της εξαφάνι-σης του δάσους ένεκα των εκτετα-μένων πυρκαγιών του περασμένου καλοκαιριού. Δυστυχώς τα ίδια φαί-νόμενα είχαμε και στη χώρα μας. Νοικοκυριά ολόκληρα καταστρά-φηκαν, περισσότερες τεράστιες θά-φτηκαν κάτω από τη λάσπη και προξενήθηκαν ανυπολόγιστες ζη-μιές σε έργα του Δημοσίου. Ήταν επικείμενη η βιβλική αυτή κατα-στροφή —όπως εξ άλλου το δήλω-σε και ο Πρωθυπουργός της χώ-ρας— αφού χιλιάδες στρέμματα δάσους έγιναν παρανάλωμα της φωτιάς κι έμειναν τα άλλοτε κατα-πράσινα βουνά μας φαλακρά σαν βρυκόλακες να δείχνουν την αν-θρώπινη αναληγία. Μεγάλο πλήγ-μα από τις πυρκαϊές δέχτηκε και ο νομός μας όταν καταστράφηκαν χιλιάδες στρέμματα πολύτιμου δά-

σους και κινδύνεψε με ολοσχερή αφανισμό ο μοναδικός και σπάνιος σε ομορφιά Εθνικός δρυμός της «Βάλια-Κάντα». Το δάσος είναι η ίδια μας η ζωή. Γι' αυτό είναι ανά-γκη όλοι ανεξάρτητα οι πολίτες να προσφέρουν στη μεγάλη αυτή υπό-θεση της προστασίας και ανα-πτυξης του δάσους. Ο σεβασμός προς τη φύση και η περιβαλλοντι-κή προστασία πρέπει να γίνει τρό-πος ζωής μας, γιατί διαφορετικά οδηγούμαστε σε αδιέξοδο και οποιαδήποτε επέμβαση μας για να ανατρέψουμε μελλοντικά την κατά-σταση αυτή θα είναι αναποτελε-σματική και μάταιη. Η αναδάσωση είναι μια πράξη εξαιρετική, όταν μά-λιστα γίνεται σε εθελοντική βάση.

Είναι ο καλύτερος τρόπος για να εκδηλώσουμε την αγάπη μας προς τη φύση ενώ ταυτόχρονα συστελούμε στο να γίνει η ζωή πιο όμορφη. Χρειαζόμαστε μαζικές αναδασώσεις από όλους τους φο-ρείς, συλλόγους σχολεία, το στρα-τό για ν' αναγεννήσουμε τα καμένα δάση μας χαρίζοντας έτσι στον τό-πο μας την ομορφιά και την υγεία.

Ιδιαίτερα οι μαθητές μπορούν να προσφέρουν πολυτιμότερες υπηρεσίες προς την κατεύθυνση αυτή. Τα «πολλά χέρια», τα παιδιά, με τη συνδρομή των κατά τόπους δασικών υπηρεσιών, φυτεύοντας από ένα δενδρύλλιο θα αναμορφώ-σουν σε πολύ σύντομο χρόνο τις καμένες και άδενδρες εκτάσεις της πατρίδας μας.

Τα δάση μας για να ζήσουν χρειάζονται προπαντός ευαίσθη-τους πολίτες, που δίνουν ένα δια-φορετικό νόημα στη ζωή τους και αντιμετωπίζουν την προστασία της φύσης σαν το πρωταρχικό τους μέ-λημα.

Η αναδάσωση είναι αναμφισβή-τητα το σημαντικότερο μέτρο για τη σωτηρία του δάσους και η ευγε-νική της πράξη του ανθρώπου προς τη μητέρα φύση. Το δάσος εί-ναι το μεγάλο όπλο της φύσης για τη συγκράτηση του εδάφους στις επικλινείς ορεινές περιοχές. Αν άκοπτε τη δύναμη των ανέμων, γεννά και ρυθμίζει τα υπόγεια νερά.

«Το δάσος», όπως αναφέρει ένα αραβικό ρητό, «προηγείται του ανθρώπου, η έρμημος τον ακο-λουθεί». Έτσι λοιπόν ανάλογα με τη συμπεριφορά μας προς το δά-σος και τη φύση γενικότερα δεν θα πρέπει να κληροδοτήσουμε στις επερχόμενες γενιές μια εφιαλτική όψη του πλανήτη μας αλλά μια απέραντη και χαρούμενη όαση.

Ιδιαίτερα εμείς οι Ζαγοριόιοι, που η φύση επροίκισε την περιοχή μας με ό,τι ωραιότερο σε δάση, θα πρέπει να είμαστε περισσότερο ευ-αίσθητοι στην προστασία του δά-σους και να πρωτοστατούμε σε όποια δήποτε κίνηση αναδάσωσης.

Σάββας Θεοδώρου

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Μπαίνοντας κανέναν στο χωριό το Κουκούλι από την Ανατολική μεριά όπως στα παλιότερα τα χρόνια, βρίσκεται κάπως ξαφνικά σε ένα παράξενο περιβάλλον, που προξενεί κάποια αλλοιώτικη εντύπωση στον επισκέπτη του χωριού. Δημιουργείται ο θαυμασμός αυτός από το πολύ επιβλητικό οικοδόμημα της Κεντρικής Εκκλησίας του χωριού, από το Μεσοχώρι που το σιάζει ο χοντρόκορμος και πολυκύλαδος διακοσμάχρονος πλάτανος, και οι παραδοσιακές βρύσεις του χωριού με τις γραφικές τους καμάρες και το «Κελί». Όλο αυτό το τόσο εντυπωσιακό περιβάλλον συμπληρώνεται με την ύπαρξη του καμπαναριού και του οικοδομήματος του «Αμυλικού» στην τελευταία ανατολική άκρη του χωριού. Πάνω από τις παραδοσιακές βρύσεις στηριγμένο στις καμάρες τους βρίσκεται το οικοδόμημα του παλιού σχολείου.

Κανέναν δεν μπορεί να φανταστεί με την πρώτη ματιά πως ο όροφος αυτού του οικοδομήματος που στέκεται περήφανο πάνω από τις βρύσες και στηρίζεται στις καμάρες τους χρησιμοποιεί ως τα μέσα σχεδόν του αιώνα μας (1938) για σχολείο του χωριού. Ούτε η κεντρική του είσοδος, ούτε τα παραθύρια του, ούτε τίποτε άλλο δεν φανερώνουν στον πρωτοερχόμενο στο Κουκούλι πως αυτό το οικοδόμημα υπήρξε σχολείο. Ακόμα και η εσωτερική του διαρρύθμιση δεν είναι δυνατό να πείσουν εύκολα κάποιον πως στο οικοδόμημα αυτό έμαθαν γράμματα για πολλές δεκαετίες, ίσως και αιώνες τα παιδιά του χωριού, πολλά από τα οποία αναδείχθηκαν διάσημοι επιστήμονες. Έφτασαν μάλιστα να γίνουν και καθηγητές σε διάφορα πανεπιστήμια. Στο παλιό αυτό διαρκήριο φοίτησα κι εγώ για έξι χρόνια στο Δημοτικό Σχολείο. Αναφέρομαι με κάποιο αίσθημα ευγνωμοσύνης προς αυτό το άψυχο αντικείμενο σ' αυτό το κτίριο.

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να ειπωθούν κάπως περισσότερα πράγματα για το παλιό μας αυτό σχολείο από γενικότερη άποψη σχετικά με το Κουκούλι. Καθώς είναι γνωστό και διαπιστωμένο από πολλούς ερευνητές, για τη συγκρότηση χωριού έχει συντείνει κατά κυριώτερο λόγο η ύπαρξη νερού σε κάποιο μέρος, οπότε γύρω από την πηγή χτίζονται σπίτια τριγύρω κυκλικά και προς όλες τις διευθύνσεις. Ακόμα για τη συγκρότηση χωριού παίζει σημαντικό ρόλο και η κεντρική εκκλησία με το Μεσοχώρι. Για τη συγκρότηση του χωριού μας όμως κατά παράξενο τρόπο δεν έχει συμβεί αυτό το πράγμα. Το χωριό ούτε γύρω από τις βρύσες, ούτε και γύρω από το Μεσοχώρι του και την Κεντρική του Εκκλησία είναι απλωμένο και δημιουργημένο. Το Κουκούλι κατά πολύ παράξενο τρόπο έχει δημιουργηθεί και έχει απλωθεί μονάχα προς τη Δυτική μεριά από τα δυο παραπάνω καθοριστικά

ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΚΟΥΚΟΥΛΙΟΥ

(Το β' μέρος από αδημοσίευτη εργασία του αείμνηστου συνεργάτη μας **Κώστα Λαζαρίδη**)

σημεία και παράγοντες που συντελούν για τη δημιουργία χωριού.

Τί έχει συντελέσει για τούτο; Το πρόβλημα αυτό με απασχόλησε εδώ και πολλά χρόνια. Από τις ερευνές μου που έκανα, χωρίς βέβαια να έχω καμιά σοβαρή επιστημονική ειδικότητα για τέτοια ζητήματα, διαπίστωσα τα εξής: Κατά βασικό τρόπο έγινε αυτό για να αποφευχθεί χτίσιμο σπιτιών σε ανήλια πλεύρα. Προτιμήθηκε το προσηλιακό μέρος. Ακόμα πιθανό νάχει γίνει αυτό, δηλαδή να αποφευχθεί χτίσιμο σπιτιών ανατολικότερα από την Κεντρική Εκκλησία για να διευκολύνονται οι άνθρωποι στο χτίσιμο των σπιτιών αποφεύγοντας τη μεταφορά από μεγάλη απόσταση της άσπρης πέτρας (κατά το πλείστο το Κουκούλι είναι χτισμένο με άσπρη πέτρα (ασβεστόλιθο) που πλεονάζει προς τα Δυτικά από το χωριό στη θέση «Μπογάταια». Έτσι αποφεύγαν αρκετή απόσταση για το κοινάβλημα των κυριώτερων οικοδομικών υλικών, ήτοι πέτρας για χτίσιμο των τοίχων και άσπρης σιμστόπλακας για το σκέπασμα των οικοδομών. Κατά συνέπεια λοιπόν η προσηλιακή έκθεση (κατά το πλείστο Νοτιοδυτική) προς την οποία είναι απλωμένο το χωριό ανάγκασε τους παλιούς κάτοικους του Κουκουλιού να μην απλωθούν στο χτίσιμο του χωριού προς τα Ανατολικά, παρά τα μειονεκτήματα που παρουσιάζει αυτό, γιατί αρκετά σπίτια του είναι μακρινά από τις βρύσεις και την Κεντρική Εκκλησία.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί το εξής: Επειδή οι βρύσεις για τον παραπάνω λόγο έτυχε να βρίσκονται σε μακρινή απόσταση από πολλά σπίτια του χωριού, για το λόγο αυτό αναγκάστηκαν αρκετές πλούσιες οικογένειες από τα πιο παλιά ακόμα χρόνια και έφτιασαν στα σπίτια τους στέγνες (δεξαμενές) για να μαζεύουν κατά τη χειμερινή περίοδο νερό και να το χρησιμοποιούν κατά τους καλοκαιρινούς μήνες να μην αναγκάζονται, οι γυναίκες τους ιδιαίτερα, να κουβαλούν αυτό με τις βαρέλες από τις βρύσεις του χωριού. Τέτοιες στέγνες ή υδατοδεξαμενές είχαν φτιάσει από το 18ο αιώνα ή και νωρίτερα η διάσημη αρχοντική οικογένεια του Κωσταντή Στρούμπου (η μεγαλύτερη στέγνα του χωριού), ο Μάνθος Οικονόμου ο Χριστόδουλος Οικονόμου και κατά το τέλος του περασμένου αιώνα Γρηγόρης Κόκκορος. Απ' αυτές σήμερα σε καλή κατάσταση βρίσκεται η του Στρούμπου (του σημερινού καινούργιου Σχολείου) και του Κόκκορου. Με την κατασκευή του νέου υδραγωγείου στο χωριό δεν είναι αναγκασμένοι όλοι οι κάτοικοι του χωριού να υδρεύονται από τις παραδοσιακές βρύσεις, όπως στα παλιότερα χρόνια. Πάντως το

υδρευτικό σύστημα του χωριού σήμερα δε βρίσκεται σε καλή κατάσταση. Τα τελευταία χρόνια για κακή τύχη ως προς το ζήτημα αυτό δε δίδεται από την κοινοτική αρχή του χωριού το ανάλογο ενδιαφέρον. Το χειρότερο δε είναι ότι δεν δείχνεται και ο ανάλογος σεβασμός προς τις παλιές παραδοσιακές βρύσεις. Αποτελεί αυτό ντροπή για το Κουκούλι.

Για να γίνει όμως σωστότερη η περιγραφή του παλιού Σχολείου, νομίζω πως είναι ανάγκη να γραφτούν στο σημείο αυτό κατά τρόπο συμπληρωματικό και μερικά άλλα στοιχεία τα εξής: Προς την Ανατολική άκρη του χωριού περνάει από τα Βόρεια προς το Νότο ένα αρκετά μεγάλο ρέμα, που λέγεται «Λάκκος Κανάκη» ή «Λάκκος της Πάσπαινας». Αυτός ο λάκκος σχηματίζεται από τη δασική Βόρεια από το χωριό περιοχή, που λέγεται «Κανάκια». Για το λόγο αυτό και ο λάκκος πήρε το πρώτο του όνομα («Κανάκη»). Το δεύτερο («Πάσπαινας») το πήρε γιατί περνάει στην άκρη του χωριού κοντά στο σπίτι της παλιάς οικογένειας της Πάσπαινας. Το ρέμα αυτό χωρίζει από το άλλο χωριό το οικοδόμημα του παλιού Σχολείου με τις βρύσεις, την Κεντρική Εκκλησία, το Καμπαναριό, το Αμυλικό καθώς και δύο παρεκκλήσια, η επικωνιά του χωριού με τα παραπάνω οικοδομήματα γίνεται με δυο μικρά γραφικά πέτρινα γεφυράκια (της Πάσπαινας και της Κακανλόζως), επειδή το ρέμα περνάει πολύ κοντά τους. Βέβαια το ρέμα αυτό μόνο κατά το χειμώνα, που κατεβάζει αρκετό νερό γίνεται αδιάβατο. Ο λάκκος αυτός άφινε ακόμα έξω από το κύριο σώμα του χωριού δυο σπιτάκια που είχαν το όνομα σπίτια της Γκρίνως και που ήταν ολοκληρωτικά χτισμένα με μαύρη πέτρα. Αυτά τα μικρά οικοδομήματα σήμερα δεν υπάρχουν καθόλου. Ακόμα πέρα από το ρέμα αυτό προς τα ανατολικά ήταν και μια αχυροκαλύβα της Κουκουλιώτικης οικογένειας Σβώλου. Μονάχα τα θεμέλια από τους τοίχους της διακρίνονται σήμερα. Πιο πέρα δε ανατολικότερα από τα παραπάνω οικοδομήματα σώζονται τα λείψανα από 5-6 αχυροκαλύβες στη θέση «Καταλώνια» που ήταν χτισμένες με μαύρη πέτρα βγαλμένη από τον τόπο αυτόν. Λέγεται η τοποθεσία αυτή «Καταλώνια» δηλαδή Κάτω Αλώνια σε αντιδιαστολή φαίνεται προς ένα μεγάλο αλώνι που βρίσκονται σε ψηλότερο μέρος και λέγονταν «Αλώνι του Καλογήρου», χωρίς νάβει γνωστή η προέλευση αυτής της ονομασίας.

ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Το οικοδόμημα του παλιού Σχολείου αποτελεί ένα κτιριακό

συγκρότημα, που στηρίζεται πάνω στις 3 παραδοσιακές βρύσεις του χωριού, από τις οποίες μάλιστα οι δυο εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη με τις καμάρες τους. Το κτιριακό αυτό συγκρότημα συμπεριλαμβάνει κάτω από τη στέγη του πέρα από το παλιό σχολείο, τόσο το παρεκκλήσι της Ζωοδόχου Πηγής προς τα Βόρεια, όσο και το εκκλησιαστικό οίκημα, που είναι γνωστό με το όνομα «Κελλί» και που χρησιμοποιείται στα παλιά τα χρόνια για κατοικία των παπών που δεν ήταν από το Κουκούλι, αλλά από ξένους τόπους. Ας σημειωθεί δε εδώ πως το Κουκούλι στα παλιά τα χρόνια αποτελούσε 3-4 ενορίες και γι αυτό ήταν ανάλογος και ο αριθμός των παπών. Ακόμα από τα παλιά χαρτιά μαθαίνουμε πως το χωριό είχε και ειδική γυναίκα (καλόγρια) για τις υπηρεσίες της εκκλησίας (καθαριότητα, άναμμα καντηλιών κλπ). Το εκκλησιαστικό οίκημα «Κελλί» είχε όμως ξεχωριστή είσοδο από το νότιο της εκκλησίας (Χαγιάδες). Το άλλο οικοδόμημα του καθαντού Σχολείου είχε μικρή καμπυλωτή είσοδο από τη βόρεια πλευρά του. Από τον επίσημο δρόμο που κατεβαίνει παράπλευρα με το ρέμα της Πάσπαινας μια μικρή πέτρινη σκάλα με σκαλιά έφτανε και φέρνει ακόμα τους επισκέπτες του παλιού τώρα Σχολείου μπροστά στην είσοδο του σχολικού οικοδομήματος. Αριστοτέρεστερα δε από αυτή την είσοδο βρίσκεται και η είσοδος που αποτελείται από μικρή καμπυλωτή πόρτα στο παρεκκλήσι της Ζωοδόχου Πηγής. Στον ενδιάμεσο τοίχο αυτών των δυο οικοδομών που βρίσκονται κάτω από την ίδια στέγη υπήρχε μικρό τετράγωνο άνοιγμα (σαν παράθυρο) με διαστάσεις 0,45 X 45 εκατοστά του μέτρου χωρίς να έχει ούτε σιδερέιες, ούτε σε ξύλινα πλαίσια, χωρίς ποτέ να κλείνει. Το άνοιγμα αυτό στα 1986 με την επίσκεψη από την Εκκλησιαστική Επιτροπή του χωριού αυτού του τοίχου κλείστηκε και δεν υπάρχει πια. Κλείστηκε, γιατί δεν είχε πια κανέναν προορισμό. Παρεμείνει όμως το ερωτηματικό ποιόν σκοπό εξυπηρούσε στα παλιά τα χρόνια και είχε ανοίξει;

Αρχικά από την είσοδο αυτή του παλιού Σχολείου μπαίνει κανέναν σε ένα στενό διάδρομο γύρω στο 1,5 μέτρο πλάτος και 4,5 μ. μήκος. Από τη δεξιά πλευρά του διαδρόμου και προς τα Δυτικά, υπάρχει μια διφυλή και με τζάμα κατά το μισό της ύψος πόρτα που οδηγεί σε μια αίθουσα 4,50X5 μ. περίπου με δυο παράθυρα στη Νότια πλευρά ανάμεσα από τα οποία υπήρχε άλλη φορά τζάκι που το έχουν χαλάσει τώρα, αλλά υπάρχει η εξωτερική καμινάδα του (μπουχαρί) από έξω από τη στέγη. Η αίθουσα αυτή ακόμα έχει άλλα τρία όμοια παράθυρα προς τη Βόρεια πλευρά που βλέπουν προς το δημόσιο δρόμο που περνάει κάτω από αυτή την αίθουσα. Το δωμάτιο αυτό που αποτελούσε στα περασμένα χρόνια την καθαντού αίθουσα διδασκαλίας έχει

ύψος περίπου 2,80 μ. Στον τοίχο που αποτελεί την Ανατολική του πλευρά, υπάρχει ένα μικρό άνοιγμα (παράθυρο) με διαστάσεις 0,50 μ. μήκος παράλληλα με την οροφή, από την οποία απέχει αυτό περίπου 0,25 μ. και έχει αυτό ύψος περίπου 0,20 μ. Το ανοιχτό αυτό παράθυρο χρησιμοποιείται για να εμποτύνει ο δάσκαλος τους μαθητές ή τη διδασκαλία που γίνονταν στο ανατολικό προς την αίθουσα αυτή δωμάτιο (κρεβάτια) με τρία παράθυρα χωρίς σιδερέιες (συρμόμενα) που τα παράθυρα αυτά βλέπουν προς Νότο. Από την Ανατολική πλευρά του διαδρόμου μια άλλη πόρτα σαν της αίθουσας οδηγεί σε κάποιο δωμάτιο με διαστάσεις 3X3 μ. περίπου. Το δωμάτιο αυτό είχε προς το Βόρειο τοίχο του το παράθυρο που εντελώς ανοιχτό κοντά στο ντιβάνι που επικοινωνούσε με το εκκλησιαστικό της Ζωοδόχου Πηγής και που καθώς σημειώθηκε έχει κλειστεί τώρα. Στο δεύτερο αυτό δωμάτιο προς την Ανατολική πλευρά του υπάρχον δυο μικρά παράθυρα που βλέπουν προς την περιοχή του Αγίου Χαράλαμπου στην οποία έβγαιναν τα παιδιά του Σχολείου για διάλειμμα. Το δωμάτιο αυτό με δυο ανοίγματα χωρίς πόρτες επικοινωνούσε με το μεσαίο δωμάτιο (την κρεβάτια). Το ένα από αυτά τα ανοίγματα εδώ και κάμποσα χρόνια έχει κλειστεί και έγινε ντουλάτι. Έτσι το ένα άνοιγμα από τα δυο δεν υπάρχει σήμερα. Αυτό το τρίτο δωμάτιο, δηλαδή η κρεβάτια είναι χωρίς τζάκι, ενώ το δεύτερο είχε τέτοιο που το έχουν χαλάσει από χρόνια. Τώρα αυτό δεν έχει κανένα σημάδι από την ύπαρξη του τζακιού, ούτε και από εξωτερική καμινάδα στη στέγη. Η κρεβάτια χωρίς τζάκι καθώς σημειώθηκε και τα τρία συρόμενα παράθυρα χωρίς σιδερέιες με μια πόρτα στον Ανατολικό της τοίχο επικοινωνούσε με ένα πολύ μικρό δωμάτιο με τζάκι και δυο παράθυρα προς τα Νότια. Ήταν αυτό το δωμάτιο του δασκάλου.

ΑΛΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΔΩΜΑΤΙΑ

Κατά τις πληροφορίες που μου είχαν δώσει ηλικιωμένα άτομα εδώ 50-60 χρόνια, στο δεύτερο δωμάτιο που μπαίνουμε αμέσως ύστερα από το διάδρομο, εκτός που είχε και το τζάκι προς την ανατολική πλευρά του ήταν στα παλιά τα χρόνια και ένα μακρουλό ξύλινο κιβώτιο με άμμο (αμμοδοχείο) που χρησιμοποιεί για να γράφουν οι μικροί μαθητές στην άμμο τα γράμματα από την αλφάβητο, αυλακώνοντας την άμμο με ένα μυτερό ξυλάκι που το έλεγαν «δεχνί». Κατόπι με ένα σανιδάκι, όταν ήθελαν χαλνούσαν τα σχέδια από τα γράμματα και γίνονταν πάλι η επιφάνεια από την άμμο επίπεδη για να γραφτούν ξανά άλλα γράμματα. Και η ύπαρξη δε του μικρού παραθυριού στην κυρία αίθουσα προς την κρεβάτια, πρέπει να μας πείθουν, ότι το οικοδόμημα αυτό ήταν έτσι καμωμένο και διαρ-

ρυθμισμένο, ώστε να διευκολύνεται κατά τις αρχές του 19ου αιώνα η διδασκαλία με την περίφημη τότε «αλληλοδιδασκτική μέθοδο». — (Βλέπε βιβλιοθήκη μου με τίτλο: «Η Εθνική πνευματική λαμπάδα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας-Η ιστορία της Σχολής Κουκουλιού»). Στην αριστερή πλευρά από το διάδρομο και πάνω στη γωνία της πόρτας που οδηγεί προς το πρώτο εσωτερικό δωμάτιο βρίσκεται κρεμασμένη σε μεγέθυνση η φωτογραφία του ευεργέτη της Κοινότητας του Κουκουλιού Ευγένιου Πλακίδα. Πάνω δε από την πόρτα αυτή του διαδρόμου κρεμασμένη η επιγραφή με τις εξής λέξεις: «Επεσκευάσθη δαπάνη Ευγένιου Πλακίδα. Εν έτει 1906». Δεν είναι γνωστό πως ήταν πριν από τη χρονία αυτή το σχολικό οικοδόμημα και ποιές μεταβολές έγιναν κατά την επισκεπή αυτή.

Από την εξωτερική πλευρά του οικοδομήματος αυτού που βλέπει προς τα Δυτικά και πάνω στην καμάρα τη μικρότερη που αντιστοιχεί στη μεσαία βρύση, τη «Μεσιά», είναι εντοιχισμένη μια μαύρη πέτρα στην οποία είναι σκαλισμένα γράμματα:

Ασφαλίστατα και τότε στα 1878 έγινε κάποια επισκεπή από τον Πασχάλη. Αλλά μέχρι ποιά σημεία και με ποιόν τρόπο έγινε η επισκεπή και ποιά πράγματα άλλαξαν τότε:

ΑΛΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΟΥΚΟΥΛΙΟΥ

Το παλιό Σχολείο του Κουκουλιού, καθώς φανερώνουν τα παλιά χαρτιά και καθώς αναφέρθηκε ως εδώ, έπαιξε σημαντικό ρόλο για την διαπαιδαγώγηση της νέας γενιάς του χωριού από τα πολύ παλιά χρόνια μέχρι το 1938, όπως θα γραφτεί και παρακάτω. Εκτός από Σχολείο για τα αρσενικά παιδιά χρησίμευσε και για τη στέγαση του Παρθενωγαγείου του χωριού για πολύ λίγο χρονικό διάστημα, γιατί το χωριό φρόντιζε και νοίκιαζε τα πιο πολλά χρόνια άλλο οίκημα για τη στέγαση του Παρθενωγαγείου, που τέτοιο συστήθηκε ύστερα από το 1870.

Κατά το 1833 όμως, που οι Ζαγορίσιοι αποφάσισαν και σύστησαν ανώτερο Κεντρικό Σχολείο στο Ζαγόρι —στο Κουκούλι— με δάσκαλο το φημισμένο Αναστάσιο Σακελλάριο από το Βραδέτο σε αντίθεση προς τη Ζωσιμαία στα Γιάννινα, δε χρησιμοποιήθηκε το οικοδόμημα του Σχολείου για τη στέγασή του, αλλά κατά τον Παν. Αραβαντίνο, χρησιμοποιήθηκε για διδασκλήριο κάποιο μεγάλο νοικιαστό σπίτι στο Κουκούλι. Για μένα γεννήθηκε το ερωτηματικό: Ποιό ήταν αυτό το σπίτι που χρησιμοποιήθηκε τότε για το Σχολείο αυτό;

Κατά τον Αραβαντίνο: «Ανυπερθέτως εκτελεσθείσης της αποφάσεως τα της, ήρξαντο αι παραδόσεις και εξ όλων των κοινών και χωριών του Ζαγορίου συνέρρευσεν εκατοντάς προκεχωρημένων μαθητών, εν οίς καίτινες των εν Ιωαννίνους εγκατεστημένων ευπατριδών». Σχε-

τικά με το ζήτημα αυτό έχω γράψει και στο με αριθμό 16 της ΜΖΒ βιβλίο μου με τίτλο: «Ο Δάσκαλος του Γένους Αναστάσιος Σακελλάριου από το Βραδέτο» (Γιάννινα 1974). Για μια μόνο χρονιά κράτησε η λειτουργία του Κεντρικού αυτού Σχολείου του Ζαγοριού, γιατί ο μεγάλος ευεργέτης Δημ. Καραστάθης (Νεγαδιώτης) ανέλαβε τις δαπάνες του Σχολείου. Κατόπι τακτοποιήθηκε το θέμα αυτό και πήγε πάλι στη Ζωσιμαία ο Σακελλάριος για δάσκαλος.

Η ΤΩΡΙΝΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ

Στο παλιό αυτό Σχολείο του Κουκουλιού μαζί με τους πολλούς άλλους παλιούς Κουκουλιώτες είχα κι εγώ την τύχη να μάθω κι εγώ γράμματα για έξι χρόνια στο Δημοτικό Σχολείο. Σ' αυτό δε το δασκλήριο δασκάλεψα κι εγώ από το 1926 που διορίστηκα δάσκαλος στο Κουκούλι ως το 1938 που εγκαταστάθηκε το Σχολείο του χωριού στο νέο δασκλήριο, με το χτίσιμο του οποίου θα ασχοληθώ σε άλλη περιγραφή. Από το 1938 και μέχρι σήμερα στεγάζεται στο οικοδόμημα αυτό το Κοινοτικό Γραφείο του Κουκουλιού. Για τα κακοπαθήματά του κατά τα πολεμικά χρόνια θεωρώ σκόπιμο να παραθέσω το με αριθμό 4 του 1954 πρακτικό του Κοιν. Συμβουλίου Κουκουλιού.

Αριθ. 4

Συνεδρίασις Κοινοτικού Συμβουλίου Κουκουλιού της 15 Ιουνίου 1954 ετους, ημέραν Τρίτην και ώραν 9 π.μ.

Προεδρεία

Χαράλαμπος Πετράκης

Παρόντα Μέλη

Ιωάννης Φερεντίνος

Λεωνίδας Τσουμάνης

Παύλος Τσουμάνης

Καταρτισθείσης νομίμου απαρτίας δια της παρουσίας των άνω μελών του Κοιν. Συμβουλίου Ελευθερίου Τάτση απουσιάζοντος, ο Πρόεδρος προηγείται, ότι το κτίριον, εις ο παλαιά εστεγάετο το Δημοτικόν Σχολείον και όπερ κείται άνωθεν του υδραγωγείου της Κοινότητος, παραμεινονένον ερειπείται, της Σχολικής Εφορείας ευρισκομένης εν αδυναμία να συντηρήση τούτο, φρονεί δε ότι τούτο κάλλιστα δύναται να χρησιμοποιηθή ως Κοινοτικόν Κατάστημα, λόγω της θέσεώς του και της ευρυχωρίας δια την ίδρυσιν της προβλεπομένης βιβλιοθήκης της Κοινότητος, του ήδη χρησιμοποιημένου ως γραφείου κειμένου εις ανατάλληλον θέσιν ως εκ της θέσεως του, ενεργήσας δε παρά τω επιθεωρητή Δημοτικών Σχολείων Ζαγορίου τα δέοντα, επέτυχον δια του υπ' αριθ. 1780/23.10.53 εγγράφου του την συγκατάθεσίν του, όπως επισκευασθή δαπάναις της Κοινότητος και το ποσόν αυτό συμψηφισθείς το ορισθησόμενον ως ενόμιμον ποσόν, προτείνεται δε την λήψιν της σχετικής προς τούτο αποφάσεως. Το Κοινοτικόν Συμβούλιον

ακούσαν την εισήγησιν και πρότασιν του Προέδρου αυτού, ιδών και το ως άνω μνημονευθέν έγγραφον

Αποφαινεταί ομοφώνως

Εγκρίνει την χρησιμοποίησιν του κτιρίου του παλαιού Σχολείου ως Κοινοτικόν Κατάστημα, ως εχρησιμοποιείτο και από του έτους 1938 και μέχρι του επαναπατρισμού πυρποληθείσης μάλιστα εν αυτώ και της Αρχιεπισκοπής της Κοινότητος μετά του σχετικού Αρχείου και ορίζει το καταβληθησόμενον ενόμιμον εις δρχα, 1200 ετησίως, όπερ θέλει συμψηφίζεται εις το δαπανηθησόμενον ποσόν δια την επισκεψήν και συντηρήσιν αυτού, της σχετικής πιστώσεως αναγραφησαμένης εις τον υπό κατάρτισιν προϋπολογισμόν χρήσεως 1954-55.

Εφ' ώ συνετάγη η παρούσα και υπογράφεται

Ο Πρόεδρος

Χαράλαμπος Πετράκης

Τα μέλη

Παύλος Τσουμάνης

Ιωάν. Φερεντίνος

Λεων. Τσουμάνης

Πραγματικά κατά το χρονικό διάστημα που είχε μείνει άδειο το χωριό από κόσμον κατά τα απείσσια χρόνια του εμφύλιου πολέμου από το 1947-1949 περίπου, το παλιό Σχολείο έπαθε μεγάλη καταστροφή από μεγάλες ληπλασίες.

Δεν καταστράφηκαν (πυρποληθήκαν), όπως γράφεται στο παραπάνω πρακτικό τα αρχεία της Κοινότητος, αλλ' ακόμα καταστράφηκαν όλα τα σημαντικά δείγματα αρχαιολογικά (από αρχιτεκτονική άποψη) από το παλιό αρχοντικό των Στρουμπάιων-Κουτουζαίων όπως νταβάνια, ντουλάπια και άλλα παρόμοια πολύτιμα λείψανα τέχνης. Ακόμα καταστράφηκε το λαογραφικό μουσειό του Σχολείου με πολύτιμα αντικείμενα.

Από τα πολύτιμα αντικείμενα δε βρέθηκε τίποτε κατά το γυρισμό μας στο χωριό. Μεγαλύτερη όμως και ατελείωτη καταστροφή έπαθαν τα πολλά και πολύτιμα και δυσυρετα βιβλία της Σχολικής βιβλιοθήκης.

Πέρα από τη διασπαγή και λεηλασία των καλύτερων από αυτά, αλλά δυστυχώς και τα λίγα που δεν τα πήραν, τα όσα βρέθηκαν σε πάρα πολύ κακή κατάσταση (ξεσχισμένα και μουχλιασμένα) σχεδόν άχρηστα. Απερίγραπτη απώλεια. Ο χαρακτηρισμός «πυρπολήση» που μεταχειρίζεται το Κοινοτικό Συμβούλιο στο πρακτικό του ανταποκρίνεται στο μέγεθος της καταστροφής με όλη την πραγματικότητα.

Ο υποφαινόμενος που είχα φροντίσει για την εξασφάλιση με μεράκι πατριωτικό συγκέντρωση όλων αυτών και είχα εκτιμήσει καθώς πρέπει την πολύτιμη αξία τους θρήνησε και θρήνη και πάντοτε θα θρήνη για το μέγεθος της καταστροφής του πολύτιμου αυτού πνευματικού και πολιτιστικού θησαυρού. Χωρίς να καεί το Κουκούλι έπαθε τη σοβαρή αυτή καταστροφή. Ας όμειτα ο πόλεμος.

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΑΩΟΥ

του Βασίλη Λ. Λαμπρίδη

Σε όλους δημιουργείται η περιέργεια και η απορία πως δημιουργήθηκε το βαθούλωμα, η πεδιάδα με γύρω γύρω βουνά, εκεί στην Κόνιτσα.

Το λεκανοπέδιο έκτασης 12.000 στρεμμ. περίπου, περι-κλείεται τριγύρω από τα βουνά Τύμφη, Αηλιά, Λυκόμορο, Δέμα, Βίγλα και Λάζαρο. Πρέπει να θεωρείται αληθοφανές ότι μετά τη διαμόρφωση του φλοιού της γης κατά την περίοδο που έπεφταν σα βροχή οι μετεωρίτες, ένας τέτοιος τεράστιος σε όγκο και βάρος πρέπει να έπεσε εκεί στον κάμπο και με τη δύναμη χιλιάδων ατομικών κομβών από την πρόσκρουση, δημιούργησε τεράστιο βαθούλωμα που στη συνέχεια πληρώθηκε με όμβρια και ρεόντα νερά, έτσι ώστε ο σημερινός κάμπος της Κόνιτσας, Γορίτσας, Κλειδονιάς Μαζίου να ήταν μια τεράστια λίμνη, ίσια και μεγαλύτερη της λίμνης των Ιωαννίνων. Η λίμνη αυτή για χρόνια, χιλιάδες αιώνες ήταν σε θέση να κρατάει στη ζωή και τους πρώτους ανθρώπους με τα ψάρια και τα υδρόβια πτηνά με συμπλήρωμα και το κυνήγι από τα γύρω βουνά. Είχε παράλληλα και τη δυνατότητα ασφαλούς διαμονής και προφύλαξης στις δύο νησίδες, το Λιατοβούνι και την Παλιογορίτσα. Αν σκεφτεί κανείς ότι ακόμα και το 10ο με 12ο αιώνα μ.Χ. κυκλοφορούσαν στο Παρίσι άγρια, όπως αρκούδες και λύκοι που τρώμαζαν τους κατοίκους, δέστε τι τρομερή πάλη έπρεπε να δίνουν οι πρωτόγονοι για την επιβίωσή τους. Ήταν φυσικό λοιπόν να ζουν οι παλαιοί σε σπήλαια ασφαλή και προσπελάσιμα νησάκια, τη στιγμή που μόνο όπλο άμυνας ή επίθεσης είχαν τις πέτρες και μετέπειτα τα διαμορφωμένα από πέτρα εργαλεία και όπλα. Το ότι ο κάμπος της Κόνιτσας παμπάλαια ήταν λίμνη, συνάγεται από το εξής: Πρώτον από το γεγονός ότι όσες γεωτρήσεις έγιναν μέχρι σήμερα και δεν είναι λίγες, σε όλες το νερό βρέθηκε στο ίδιο βάθος των 130 μ. Αυτό σημαίνει ότι τα νερά της λίμνης δημιούργησαν με τα άλατα κάτω από τα 130 μ. ένα αδιαπέραστο στρώμα που συγκρατεί τα νερά όλης αυτής της υπόγειας λίμνης και δεύτερο, βλέπει κανένας τριγύρω στην περιμετρο του κάμπου σε πολλά σημεία πέτρες και κοράλλιας στρωγυλιμένες σαν αυτές

που διαμορφώνει το νερό στα ποτάμια, τις ακροθαλασσιές και τις λίμνες. Αλλά και το επίπεδο του κάμπου με μικρή κλίση προς τα ΒΔ είναι ενδεικτικό μιας ομαλής αποχώρησης λιμνάζοντος νερού. Όπως φαίνεται η υπερχειλίση της λίμνης στο στένωμα του Μπουραζανιού κατέφαγε τα πρανή μέχρι του σημερινού επιπέδου, οπότε επήλθε η εκκένωσή της, με συνέπεια την αποκάλυψη του κάμπου. Ενδέχεται όταν έγινε ο μεγάλος σεισμός στην περιοχή, που δημιούργησε σχάση στη γη, φέροντας στην επιφάνεια τα θερμά νερά των Καρσίων και τους ξεστούς ατμούς στον Αμάραντο. Ίσως δημιουργήθηκε ρωγμή στα στενά του Μπουραζανιού, οπότε η λίμνη άδειασε. Μετά την αποξήρανση στο χώρο, αναστήθηκε οργιώδης βλάστηση με τροφή για πολλά άγρια, ικανά και πάλι για τον πανάρχαιο κάτοικο της εκεί περιοχής. Περίπου σε 70 στρεμ. στο Βαρκό Γορίτσας του λεκανοπεδίου μέχρι το 1954 που εκχερσώθηκαν, διατηρούνταν σ' αυτά, μέσα σε ζούγκλα αγριογούρουνα, ελάφια κλπ. και αρκετά αγριοπούλια. Αυτό ήταν ένα δείγμα της ζούγκλας που επικράτησε στο λεκανοπέδιο μετά την αποχώρηση της λίμνης. Ο πρωτόγονος άνθρωπος ηρέμεγε άγρια ζώα πριν από 12.000 χρόνια κι από τότε περίπου άρχισε και να καλλιεργεί λίγα γεωργικά είδη. Έτσι η αποξηραμένη γη και τα γύρω βουνά τον βοήθησαν να γίνει γεωργοκτηνοτρόφος. Ο πλούτος σε είδη διατροφής της λίμνης όπως και της λίμνης Ιωαννίνων και το υδροχαρές περιβάλλον του Παρακαλάμου, φυσικό ήταν να προκαλούν προς την κάθοδο αρκετούς γειτονικούς ανθρώπους και μας είναι γνωστή η κάθοδος των Μακεδόνων, των Θρακών, των Αχαιών, των Μολοσσών. Πέρα από τις διαμάχες των αρχαίων λαών πάντοτε οι ντόπιοι προσπαθούσαν να επικρατήσουν ή αφομοίωναν τους εισβολείς.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση όπου οι Ιλλυριοί τραβήχτηκαν προς τα βουνά της Πίνδου και ζούσαν σαν νομάδες κτηνοτρόφοι. Κατά την αρχαιότητα ο Σμόλικας θεωρού-

νταν πατρίδα των πρώτων Ελλήνων που διέδωσαν την Ελληνική γλώσσα κι αυτοί κατά τη γνώμη ωρισμένων είναι οι Ιλλυριοί.

Οι Σαρακατσάνοι που ως χτες δεν επέτρεπαν την επιμείζια με τους λοιπούς Έλληνες, πιστεύεται ότι προέρχονται από τους Ιλλυριούς και θεωρούνται σαν οι πιο γνήσιοι Έλληνες. Στο λεκανοπέδιο υπάρχουν αρκετά σπήλαια, όπως στη χαράδρα του ποταμού Βοϊδομάτη το Σπήλαιο Καλτσούνη στη θέση Κλειδί. Στη Χαράδρα Αώου το σπήλαιο με την ονομασία Ασκηταριό. Λίγο αριστερά της Αγίας Βαρβάρας στην Τύμφη η Μπιστριά, όπου το 1940 κατέφυγαν μερικοί για να προφυλαχτούν από τα Ιταλικά αεροπλάνα.

Επίσης σπήλαια απαντώνται στο Μπουραζάνι και στο Δερβένι. Στο σπήλαιο Καλτσούνη 6 ετών έρευνα των Άγγλων έφερε στο φως 1000 λίθινα εργαλεία και όπλα που χρησιμοποιούσε πανάρχαιο ο άνθρωπος.

Δεν αποκλείεται αν γίνει έρευνα να βρεθούν και στα άλλα σπήλαια που αναφέρω τέτοια ευρήματα.

Στο ίδιο σχεδόν υψόμετρο της σπηλιάς Καλτσούνη βρίσκεται ο λόφος της Παλιογορίτσας και το Λιατοβούνι. Στα τρία αυτά σημεία που δίνουν κάποια ασφάλεια για τον άνθρωπο, έχουμε σαφή δείγματα ζωής των προγόνων μας. Στο Λιατοβούνι βρέθηκε μια πύλινη χειροποίητη υδρία από σκούρο πηλό. Το 1955 μετά την εκχέρωση των καλλιεργησίμων τμημάτων του υψώματος, όπως ένας γεωργός όργωνε το κληροτεμάχιό του, μπήκε το πόδι του ζώου σ' ένα κιούπι πηλίνου και κόντεψε να σπάσει το πόδι του, το θέμα έμεινε και μένει ανεξερεύνητο.

Πρόσφατα στην κορυφή της Παλιογορίτσας ανακαλύφθηκαν δύο κιούπια πηλίνα χωρίς γεωμετρικά σχήματα (από μαύρο πηλό), ενώ διάσπαρτα είναι γεμάτος εκεί ο τόπος από θραύσματα πηλίνων αγγείων και άλλων ειδών.

Η Γεωργική Σχολή Κόνιτσας κατά τύχη περισυνέλεξε από την περιοχή Παλιογορίτσας έναν τρύπιο λιθοπέλεκη από

γρανιτώδη πέτρα που όπως φαίνεται ήταν της νεολιθικής εποχής και μια μπρούτζινη καρφίτσα που πρέπει να ήταν από τη χάλκινη εποχή. Αλλά το πιο σημαντικό εύρημα είναι οι σκαλισμένοι δύο αρχαίοι τάφοι πάνω σε ασβεστολιθικό βράχο. Ενώ όλη η βόρεια και βορειοδυτική οροσειρά είναι συγκροτημένη από φλύσχη, γεννάται το ερώτημα πως βρέθηκε στην κορυφή του λόφου της Παλιογορίτσας ο ασβεστολιθικός βράχος. Ίσως εκτινάχτηκε κατά την πτώση του μετεωρίτη, από την άλλη πλευρά από το Λάζαρο που συγκροτείται από μοναδικό ασβεστολιθικό πέτρωμα. Οι δύο τάφοι ασφαλώς θα σμιλεύτηκαν την εποχή του σιδήρου, γιατί μόνο με σκληρό και αιχμηρό εργαλείο μπορούσε ο σκληρός ασβεστόλιθος να δαμαστεί.

Η καλή γραμμή και άριστες τεχνικά πατούρες που δέχονταν το σκέπασμα του τάφου, δείχνει ότι η τεχνική είχε φτάσει στο σημείο να μπορούν να κάνουν και αγάλματα οι τότε πρόγονοί μας. Πρέπει οι τάφοι να χρονολογούνται τον 7ο με 5ο π.Χ. αιώνα. Απ' αυτά που σας ανακινώνω, βγαίνει το συμπέρασμα ότι η ζωή του ανθρώπου των προγόνων μας αναπτύχθηκε εκεί όπου υπήρχε νερό και τροφή.

Έτσι η σπηλιά Καλτσούνη και οι λόφοι της Παλιογορίτσας και του Λιατοβουνίου είχαν και νερό και τροφή αν παραδεχτούμε ότι στο λεκανοπέδιο κυριάρχησε η λίμνη.

Με την αποξήρανση, η σπηλιά Καλτσούνη είχε το νερό του διερχόμενου στα πόδια της ποταμού Βοδομάτη.

Στο Λιατοβούνι και στην Παλιογορίτσα όπως φαίνεται, η ζωή κρατήθηκε μέχρι πριν μερικές εκατοντάδες χρόνια με το νερό του ποταμού Αώου που η κοίτη του θα περνούσε στα ριζά τους.

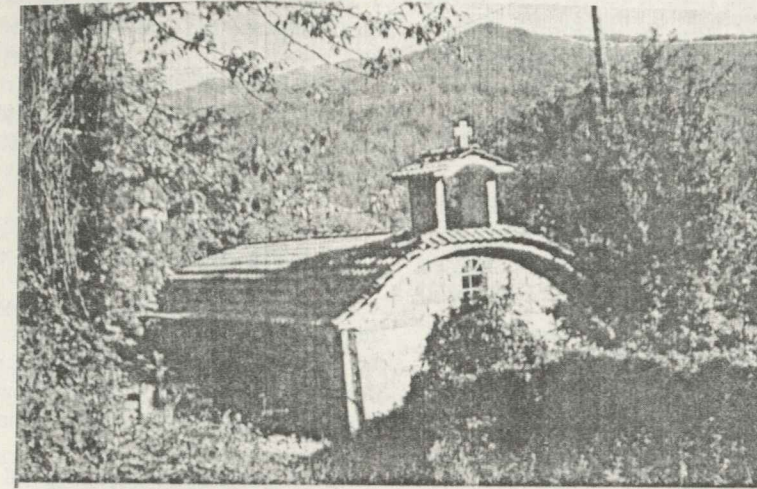
Με την αλλαγή της κοίτης του ποταμού στη σημερινή της διαμόρφωση, οι δυο λόφοι έμειναν και μένουν χωρίς μια σταγόνα νερό, οπότε και η ζωή εκεί έσβυσε και μένουν τ' αχνάρια της.

Με τα παραπάνω νομίζω ότι μπορεί να φιλοτιμηθεί η Αρχαιολογική Υπηρεσία του Νομού μας και να ενοικήσει βαθιά και πλατιά στο θέμα με τους αρχαιολογικούς που διαθέτει για το θέμα αυτό.

ΑΠΟΠΕΡΑΤΩΣΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ-ΛΑΪΣΤΑΣ

Αγαπητοί πατριώτες και πατριώτισσες, έπειτα από προσπάθεια πολλών ετών, αποπερατώθηκε η εκκλησία του Αγίου Ευσταθίου, στη Λαϊστά. Αισθάνομαι την ανάγκη να σας ευχαριστήσω προσωπικά όλους σας για το μεγάλο ενδιαφέρον που δείξατε.

Τον δωρητή του οικοπέδου Αντ'οχη εν αποστρατία Νικόλαο Ζαχάρη, την Βασιλική Σιούρη, τον Γεώργιο Σιούρη, την Φωτεινή Γερολάμπη, τον Πρόεδρο

του Συλλόγου Ιωάννη Κογκούλη για την επιστασία του έργου, τον επίτιμο Πρόεδρο του Συλλόγου η «Λαϊστά» Ιωάννη Βαρτζόπουλο για τις μεγάλες χρηματικές προσφορές άνω των 300.000 δραχμών και την επιστασία που προσέφερε στο έργο.

Να ευχαριστήσω τον Μητροπολίτη Ευστάθιο της Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης, τον Αρχιμανδρίτη Αγαθάγγελο Παράντζο, τον Δήμαρχο Αλεξανδρούπολης Νίκο Κουκουράβα, τις αδελφές Διδώ - Μίτσα Στεφταρίδου για τη δωρεά ενός πολυελαίου και του αναλόγιου, τη Βασιλική Γιαννακοπούλου για τα τρία στασίδια, τη Βασιλική Πατούλια για τη φορητή εικόνα της Σταύρωσης του Κυρίου μας, τη Δέσποινα Τράγκα ή Τζήμα για την εικόνα της Παναγίας Ελευθερώτριας και Αγίου Νικολάου, τον Βασίλειο Μπέκο, μηχανικό, το γιατρό Κυριάκη Μαργαρίτη, την Μαργιούλα Κουρού, την Τασούλα Παυλίδου, τις Μαριάννα και Αθηνά Κατσίδου της Αδελφότητας Ορθόδοξου Εκκλησίας Αθηνών για τη δωρεά Αγίου Ευαγγελίου και τον Γάτσιο για την εκκλησία μας, την οικογένεια Εμμανουήλ Παμπούκα και Δεβελέγκα και τη δωρεά εικόνων, τη Σύρμη Σαχρόνη, την Κερατσούλα Σταφελίδου και Ασημούλα Καφέτσου.

Να ευχαριστήσω τον δάσκαλο Νίκο Τζαμπούρα για την μεταφορά των εικόνων από Λαρίσα εις Λαϊστά.

Ελπίζουμε σε σύντομο χρονικό διάστημα με την βοήθεια όλων των συμπατριωτών να συμπληρωθούν οι ελλείψεις του ναού σε εξοπλισμό και επίπλωση.

Με πατριωτικούς χαιρετισμούς

Ιωάννης Τζίμας

ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΣΤΟ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΤΟΥ ΑΓ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΛΑΪΣΤΑΣ

Έγινε η πλακόστρωση του δαπέδου και του προαυλίου του εξωκκλησίου του Αγ. Χαράλαμπος με πλάκες από την Αλεξανδρούπολη. Κτίστηκε προς το μέρος της πλαγιάς ένας τοίχος έκτασης μέτρα μήκος και ύψος ένα μέτρο. Στη μέση του τοίχου τοποθετήθηκε και μια ωραία πέτρινη βρύση. Στο νου μου φέρνω το παρακάτω τετράστιχο που ακούστηκε.

Στον Αγ. Χαράλαμπε την αυλή έγινε μια ωραία βρύση εκεί. Όποιος στον Άγιο πάει ν' ανάψει κερί δροσόνερο θα πει από τη βρύση αυτή.

Δεξιά και αριστερά της βρύσης φύτεψαν δύο ωραία ελάτνια τα οποία με τον ίσκιό τους σαν ψηλούς θα δροσίζουν τους μελλοντικούς επισκέπτες. Στο εξωτερικό προαύλιο τοποθετήθηκαν τέσσερις τσιμεντένιες κολώνες επάνω στις οποίες θα στηριχθεί το χαγιάτι της εκκλησίας. Επίσης έγινε η σιδερένια πόρτα και τα παράθυρα του εξωκκλησίου, ώστε να είναι ασφα-λές.

Τα παραπάνω έργα έγιναν με δαπάνες του ζεύγους Χρόνη Δρούμια και Μαρίκας Δρούμια-Γκόρδη εις μνήμη των:

α) Ιωάννη Αθανασίου Γκόρδη
β) Κων/νου Αποστολίδη
γ) Χρυσούλας Αποστολίδου-Γκόρδη

Δεν έχουμε παρά να τους ευχαριστήσουμε και αν έχουν την καλοσύνη να συνεχίσουν. Είθε να τους μιμηθούν και άλλοι πατριώτες όπου και αν βρίσκονται και έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν για τον τόπο τους.

Γεώργιος Μέρτζιος

ΕΚΔΟΣΗ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Η Ένωση Αποδήμων Ελαφοτόπου με χαρά γνωρίζει στους Τσερβαριώτες, αλλά και σ' όσους αγαπούν την ζωντανή ζαγορίσια παράδοση, ότι αποφάσισε την έκδοση ημερολογίου για το 1994. Το ημερολόγιο είναι επτασέλιδο. Κάθε σελίδα του κοσμείται από μια καλλιτεχνική φωτογραφία, που εικονίζει μια όμορφη γωνιά του χωριού μας. Η σοβαρή αυτή εκδοτική προσπάθειά μας δεν αποβλέπει σε κανένα άλλο κέρδος, εκτός από την προβολή του χωριού μας. Σκοπός μας είναι να επικοινωνήσουμε με όλους τους συγχωριανούς μας, αποδήμους και μη, αλλά και να δώσουμε την ευκαιρία και σε άλλους φίλους μας και γνωστούς, να γνωρίσουν το χωριό μας και κατ' επέκταση τη ζαγορίσια ομορφιά. Γι' αυτό κάθε Τσερβαριώτης δε θα είναι μόνο αποδέκτης, αλλά και κήρυκας του ημερολογίου μας.

Για την καλύτερη διακίνηση του ημερολογίου μας βάλαμε, σε αδιάβλητη κλήρωση (σε κλήρωση του Λαϊκού Λαχείου), έγχρωμη τηλεόραση, δωρεά της ΑΣΤΡΑ ΕΛΕΚΤΡΙΚ ΑΕ του κ. Λάζου Δραγατιδή, του άριστου αυτού συγχωριανού μας, που συμπαρίσταται σε κάθε προσπάθειά μας. Κάθε ημερολόγιο θα είναι και ένας λαχνός για την παραπάνω κλήρωση, χωρίς καμιά επί πλέον οικονομική επιβάρυνση. Η τιμή του θα είναι κάτω του κόστους του. Όπως και παραπάνω αναφέραμε δεν αποβλέπουμε σε οικονομικό όφελος. Προτιμούμε την εκτίμηση της προσπάθειάς μας και την αγάπη σας.

Με την ευκαιρία των εορτών που έρχονται, ευχόμαστε σ' όλους τους ζαγορίσιους «υγεία και ευτυχία» και στην καλή μας εφημερίδα «ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ» ακολουθώντας τη λαμπρή και δημιουργική πορεία του των προηγούμενων ετών, να είναι και το 1994 ζωντανό και μαχητικό για τη λύση των προβλημάτων του Ζαγοριού μας.

«Χρόνια Πολλά»

ΕΝΩΣΗ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΥ

Μόλις κυκλοφόρησαν:

ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Τόμος Ε' (πέμπτος) (1923-1924)

του ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Ο πέμπτος τόμος της μεγάλης αυτής σύνθεσης καλύπτει τη διετία 1923-1924, τη μεστή από γεγονότα, εσωτερικά και εξωτερικά, που διαμορφώσαν, για μια δεκαετία, το νέο πολιτικό καθεστώς της Ελλάδας και καθόρισαν την εξέλιξη της πολιτικής ζωής της χώρας, η οποία δεν υπήρξε καθόλου ομαλή, εξαιτίας των επαναστατικών κινήσεων και της ανυπαρξίας συναίνεσης μεταξύ των δύο μεγάλων παρατάξεων, των βενιζελικών και αντιβενιζελικών, με όποιες μορφές κομμάτων κι αν εμφανίζονταν. Βασική αιτία της αντίθεσης ο Διχασμός, που γενι-νιόθηκε από νέες αιτίες και γεγονότα.

Τα μετεπαναστατικά Γιάννινα (τα μετά την επανάσταση του 22) ζουν έντονα όλα τα γεγονότα της διετίας και αγωνίζονται να προσαρμόσουν στις νέες συνθήκες που είχαν δημιουργηθεί από την άφιξη των προσφύγων της Μικράς Ασίας και την ανάχωση του μουσουλμανικού πληθυσμού της πόλης για την Τουρκία, βάσει της «Συνθήκης ειρήνης» που είχε υπογραφεί στη Λωζάννη. Πέραν των μεγάλων γεγονότων, που επηρέασαν τη ζωή των Γιαννινών (αντεπανάσταση του '23, εκθρόνιση του βασιλιά Γεωργίου, ανακήρυξη της Δημοκρατίας, αντάλλαξη των πληθυσμών, Δικτατορία Παγκάλου), η πόλη, αλλά και όλη η Ήπειρος, δοκιμάστηκαν σκληρά από ένα φαινόμενο πανελλήνιης έκτασης, στην Ήπειρο παρωσιάσε ιδιαίτερη έξαρση: τη ληστοκρατία — έγινε αιτία να ερημωθούν πολλές περιοχές της — και την αναπόφευκτη συνέπειά της: την αποσπασματοκρατία.

Ανάμεσα σ' αυτά τα γεγονότα εξελίσσεται ο μύθος της οικογένειας Πέτρου Κωστήδη, αλλά και μιας άλλης προσφυγικής, του Γιάνκου Κεβανίδη. Οι περιπέτειες και οι δοκιμασίες της δημιουργούν έντονο ενδιαφέρον.

Η έκδοση, πλουτισμένη με πολλές ανέκδοτες φωτογραφίες, παραχωρήθηκε από το συγγραφέα, όπως και οι προηγούμενοι τόμοι, στο Πνευματικό Κέντρο του Ζαγοριού «Κώστας Λαζαρίδης», προς ενίσχυση των σχολών του.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ κ. Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΗΜΟΤΗΣ ΦΡΑΓΚΑΔΩΝ

ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ. Το Κοινοτικό Συμβούλιο Φραγκάδων Ζαγορίου, με την 45/1993 ομόφωνη απόφασή του, ανακήρυξε επίτιμο δημότη της Κοινότητας τον Υπουργό Εξωτερικών κ. Κάρλο Παπούλια, εκπληρώνοντας ένα μεγάλο χρέος στο πρόσωπό του, για την ιδιαίτερη τιμή προς τις Φραγκάδες, όπου πρόσφατα αναπαλαιώσε παλιό αρχοντικό που κ. Υπουργού στις Φραγκάδες και πιστεύουμε ότι θα συμβάλλει ουσιαστικά, όπως έπραξε μέχρι σήμερα, στην πρόοδο και την ανάπτυξη της περιοχής μας και των Ιωαννίνων γενικότερα. Ανάμεσα στις δύσκολες υπηρεσίες που ανέλαβε, του ευχόμαστε να βρει ένα διάλειμμα και νάρθει να ξεκουραστεί στις Φραγκάδες τώρα τις γιορτές, αποκτώντας νέες δυνάμεις για την αντιμετώπιση των δύσκολων εξωτερικών προβλημάτων της χώρας μας.

Η ΙΛΕΖ και η Συντακτική Επιτροπή, του ευχόμαστε υγεία, οικογενειακή ευτυχία, Καλά Χριστούγεννα κι Ευτυχιμένο το 1994.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

ΜΝΗΜΕΣ ΑΠ' ΤΟ ΤΣΕΡΒΑΡΙ

Συνέχεια από την 8η σελ.

τον Κώστα που στα πάνω του σπιτιού δομάτια, έλαιναν το μεσημβρινό τους ύπνο.

Πιο πάνω βρισκόω σκοτεινό και κλειστό το σπίτι των θείων μου της Φροσύνης και του Νίκου Βλαστού. Ξαναζώ τις ωραίες στιγμές που έζησα με τα ξαδέφρια μου, τη Φερνάνκη, τη θεία και τον Κωστάκη..

Προχωρώ για το σπίτι των θείων μου της Αριάδνης και του Παύλου Βλαστού. Ω! του θαύματος! Η κουζίνα του σπιτιού είναι ολόφωτη. Να, που βρισκόω το πρώτο φωτεινό σπίτι. Η ξώπορτα ανοιχτή. Κατηφορίζω το μικρό καλντερίμι κι ανοίγω την πόρτα του σπιτιού. Μπροστά μου η απέραντη κρεβάτα, πουέ-παιζα με τα ξαδέφρια μου τον Τουλάκη, τον Ηλία και την Ιουλία και συμμετείχα στις διασκεδάσεις και τους χορούς των μεγάλων. Αριστερά μου να, η γκαβανή (καταπακτή) που κατεβαίναμε στο υπόγειο που μύριζε τσίπουρο και κρασί. Δεξιά μου δυο μεγάλα ψυγεία πήραν τη θέση που σφιγγόνταν τα μεγάλα κοφίνια με τα σταφύλια προτού πολτοποιηθούν και κατεβούν για τους μεγάλους κάδους του υπογείου. Στην ολόφωτη κουζίνα σε μια πολυθρόνα κάθεται ο Ηλίας και παρακολουθεί τηλεόραση. Με θαυμασμό με κοιτάζει και σηκώνεται και μ' αγκαλιάζει. Μου προσφέρει νερό απ' τη βρύση της κουζίνας. Το νερό είναι απ' το Σιουλνάρι, μου λέει. Πίνοντας αναλογίζομαι τη βρύση του Σιουλναριού. Εκεί έκαναν τον απογευματινό περίπατό τους οι οικογένειες του χωριού. Ανέβαινα κι εγώ με την οικογένεια του θείου μου. Πίναμε αχόρταγα το κρύο και χονεπτικό νερό της βρύσης, στρώνοντας στο διπλανό γρασιδί τραπέζομάνηλο και παίρναμε το

πρόδειπνό μας. Ζυμωτό από τη γιαγιά μου πρόσφορο, ντομάτα, τυρί κι ολόγλυκο πεπόνι. Θαυμάζαμε το ηλιοβασίλεμα και τα μεγάλα κοπάδια που κατέβαιναν από τις πλαγιές του Στούρου, για να πιούν νερό στις δυο λούτσες, στη μικρή στρογγυλή και στη μεγάλη τη μακρόστενη. Εντύπωση μας έκαναν τα σελαγίσματα των βοσκών και τα γαυγίσματα των κοπαδόσκυλων, που περιεργα μας κοιτάζαν.

Κι όταν άρχιζε να πέφτει το σκοτάδι, όλοι μαζί με τραγουδάι παίρναμε το δρόμο του γυρισμού.

Ο Ηλίας με ξενάγει στο δωμάτιο του σπιτιού και στην αυλή. Στην ξώπορτα δίνουμε τα χέρια και χωρίζουμε. Κατεβαίνω σιγά σιγά και με προσοχή το ολοσκότεινο καλντερίμι. Στο μεσοχώρι συναντώ τον Γκουγιάννο, κά-νουμε τις συστάσεις και μαζί τη-γαίνουμε για το καφενείο του Ζήση. Στο καφενείο εκτός του Ζήση και της γυναίκας του, είναι ο γέρο Μενέλης και ο Λιόντος. Σε λίγο έρχεται και ο Λιόγκας. Ανα-πολώντας τα περασμένα, θυμηθήκαμε γεγονότα και ωραίες στιγ-μές... Σ' ερώτησή μου πόσοι κά-τοικοι μένουν το χειμώνα στο χωριό, ο γέρο Λιόντος χωρίς δι-σταγμό προφέρει τον αριθμό 25. Πολύ καλά, σκέφτηκα, στα Βρα-δέτο μένει ένα άτομο και στο Δί-κορφο κανένα. Ο Γιώργος είχε τε-λειώσει την υπηρεσία του και ήλ-θε να με πάρει. Αποχαίρετούμε τους λίγους αυτούς ήρωες που δί-νουν το χειμώνα ζωή στο Τσερβά-ρι και φεύγουμε για το χωριό μας.

Τσερβάρι! Τσερβάρι! δεύτερη γενέθλιά μου γη, που κατέχεις ξε-χωριστή θέση στην καρδιά μου, θα ξανάλθω, αλλά αυτή τη φορά θα είναι μέρα καλοκαιριού, για να σε δω πιο καλά, γεμάτο ζωή κι ομορφιά, όπως σ' έβλεπα τότε... με τα παιδικά μου μάτια...

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

ΟΔΗΓΟΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Υλοποιούνται από την ΤΕΑΚ Νομού Ιωαννίνων με τη συγχρημα-τοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνι-κού Ταμείου, σεμινάρια για την επι-μόρφωση μεταξύ των άλλων και 20 ατόμων, που θα χρησιμοποιηθούν σαν οδηγοί Φυσικού Τουρισμού στα μονοπάτια του Ζαγοριού.

ΔΙΑΡΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΣΤΟΜΙΟΥ

Στο χρονικό διάστημα μεταξύ 21-24 Νοεμβρίου, άγνωστοι διέρρηξαν την Ιερά Μονή Στομίου και αφαίρε-σαν 35 κουβέρτες και κουζινικά σκεύη αξίας 200.000 δρχ. Πρόκειται και πάλι, κατά πάσα πιθανότητα, για δραστηριότητες Αλβανών λαθρομε-ταναστών.

ΜΝΗΜΗ ΤΑΣΣΙΟΥ ΧΑΛΚΙΑ

Το βράδυ του Σαββάτου στις 27 Νοεμβρίου στα Γιάννινα και στη Στέ-γη Γραμμάτων και Τεχνών, πραγμα-τοποιήθηκε εκδήλωση αφιερωμένη στον αξεχαστο βιρτουόζο κλαρινίστα Τάσσιο Χαλκιά.

Για το έργο του μίλησε ο λογο-τέχνης Κώστας Νικολαΐδης και ακούστηκαν τα καλύτερα κομμάτια του κλαρίνου του.

ΕΠΙΧΟΡΗΓΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Οι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι του Ζαγοριού (Ανατολικού και Δυτικού) όπως και οι άλλοι Σύνδεσμοι του Νομού Ιωαννίνων, επιχορηγούνται με 1.500.000 δραχμές ο καθένας από το αρμόδιο Υπουργείο για την υλο-ποίηση του προγράμματός τους.

ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Πολλά τουριστικά γραφεία περι-λαμβάνουν στα προγράμματά τους πολυήμερες εκδρομές προς τα Ζαγο-ροχώρια στη διάρκεια των εορτών των Χριστουγέννων. Ας ευχηθούμε

οι καιρικές συνθήκες να είναι ευνοϊκές για να χαρούν οι εκδρομείς τις ομορφιές του Ζαγοριού.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ 91

Δόθηκαν στη δημοσιότητα τα αποτελέσματα της απογραφής του 1991.

Ο Νομός Ιωαννίνων εμφανίζει μια αύξηση του πληθυσμού του κατά 7,4%. Ανέβηκε δηλαδή στις 158.193 από 147.304 που ήταν το 1981.

ΛΗΣΤΕΙΑ ΣΤΗ ΜΑΝΑΣΣΗ

Στα τέλη του Νοέμβρη, Αλβανοί λαθρομετανάστες μπήκαν στο σπίτι της Ερασμίας Λαδιά-Κλουδά στη Μανασσή. Έσπασαν την κεντρική πόρτα του σπιτιού και μπήκαν μέσα, όπου έκαναν πολλές ζημιές.

Φεύγοντας, πήραν μαζί τους πολ-λά ρούχα, σκεπάσματα κι αρκετά ερ-γαλεία.

ΝΕΑ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΟΘΕΤΙΣ

Στις 10 του Νοέμβρη το Δημοτικό Περιφερειακό Θε-ατρο Ιωαννίνων (ΔΗ.ΠΕ.Θ.Ι.) ανέβασε στην πόλη μας το γνωστό θεατρικό έργο του Γρηγόρη Ξενόπουλου «Το Φιόρο του Λεβάντε», που σκηνοθέτησε η Ζαγορία (Κάτω Πεδιά) νέα σκηνοθέ-τις Νικαίτη Κοντούρη.

Το «ΖΑΓΟΡΙ μας» καθώς και οι Κατω - Σουδενιώτες της εύχονται πάντα επι-τυχίες στον τομέα που τόσο αξία υπηρέτησε μια ολόκλη-ρη ζωή ο αείμνηστος Ζαγο-ρίσιος θεατροδιδάσκαλος Πέ-λος Κατσέλης, Κατω-Σουδε-νιώτης κι εκείνος.

B.T.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ

Την Δευτέρα 22 Νοεμβρίου 1993 ύστερα από πρόσκληση του Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορισιών πραγματοποιήθηκε στην αί-θουσα του «Το Ζαγορίσιο σπίτι», συνάντηση γνωριμίας των νέων του Ζαγοριού. Ήταν συγκινητική η προσέλευση της νεολαίας και ιδιαίτερα των κοριτσιών. Ο συμπατριώτης κ. Φωκίων Καψάλης πρόβαλε διαφάνειες με θέμα «Το Ζαγόρι χθες και σήμερα».

Το Σάββατο 27 Νοεμβρίου έγινε βραδιά τσίπουρου. Η αίθουσα ήταν ασφυκτικά γεμάτη από συμπατριώτες, που γεύθηκαν τους νο-στιμότητάς μεζέδες, που με απλοχεριά είχαν ετοιμάσει οι ρέκτες του Δ.Σ., και το εκλεκτό τσίπουρο. Ακολούθησε ωραιότατο παρα-δοσιακό γλέντι με την κομπανία του μοναδικού μας Γρηγόρη Κα-ψάλη. Στην αρχή με χορούς και στο τέλος με τραγούδια της ψάθας. Όλοι έφυγαν κατενθουσιασμένοι για την όμορφη βραδιά που πέ-ρασαν.

«Και εις άλλα με υγεία».

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

Συγχαρητήρια

— Ο Πολ. Σύλλογος Ασπραγ-γέλων εκφράζει τα θερμά συγχα-ρητήρια στην Λίττα Καραγιάννη που έλαβε επαξίως πτυχίο κοι-νωσιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

— Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ασπραγγέλων εύχεται «Κάθε ευτυχία στα νιόπαντρα ζευγάρια του χωριού μας, Ξενοφών Γκο-λίνα - Τζίμα Ελένη, Αξη Γκάνο - Γιαντσούλη Τζένη, Δημήτριο Οικονόμου - Παρασκευή Μπού-να.

— Στο Αρχιμανδρείο Ιωαννί-νων το ζεύγος Βαγγέλης και Σούλα Καρβούνη, βάπτισαν το κοριτσάκι τους. Ανάδοχος η Λί-τσα Κάτση. Ο Πολ. Σύν. Ασπραγγέλων τους εύχεται να τους ζήσει, η μικρή Βασιλικούλα.

— Στο Αρχιμανδρείο Ιωαννί-νωντο ζεύγος Γεωργίου και Αγγελής Τζιόβα βάπτισαν το κορι-τσάκι τους. Η νονά της της χά-ρισε το όνομα Άρτεμις. Ο Πολ. Σύλλογος Ασπραγγέλων τους εύ-χεται να τους ζήσει.

— Την αγαπημένη μου ανη-ψιά Ανθή Καμτσόκα που πήρε το πτυχίο της Νομικής από το Πα-νεπιστήμιο Αθηνών συγχαίρω θερμά και της εύχομαι καλή στα-διοδρομία.

Έλλη Αλεξίου
— Ο Πολ. Σύν. Ασπραγγέ-λων εκφράζει τα θερμά συγχα-ρητήρια στην Χριστίνα Βαντόλα που πέρασε στη Σχολή Διοίκη-σης Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων Θεσσαλονίκης.

Πένθη

— Σε ηλικία 93 ετών πέθανε πα Γιάννινα και κηδεύτηκε στους Ασπραγγέλους η Κασσι-αή Προμυκή.

Ο Πολ. Σύλλογος δίνει τα συλλυπητήριά του στους δικούς της.

— Σε ηλικία 74 ετών χάθηκε ο χωριανός μας Αλέξιος Τρί-κης. Ο θάνατός του μας λύπησε

πολύ. Τους οικείους του συλ-λυπούμεθα θερμά.

Ο Πολ. Σύν. Ασπραγγέλων

Συλλυπητήρια

Ο Σύλλογος Ασπραγγέλων, συμμετέχοντας στη βαθύτατη θλίψη που προξένησε ο θάνατος του συγχωριανού μας Αποστόλη Λιαπογιάννη, απευθύνει εγκάρ-δια συλλυπητήρια στη σύζυγό του Ελευθερία και στα δυο παι-διά του Κώστα και Ευγενία.

Το χόμα του χωριού μας που τον σκεπάζει, ν' αναπαύσει το κουρασμένο του κορμί.

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

Συγχαρητήρια

— Στα αγαπημένα μας ανή-ψια Βασίλη Σ. Οικονομίδη που πέτυχε στην Ανωτάτη Βιομηχα-νική Πειραιώς και Σοφούλα Α. Οικονομίδη που πέτυχε στην Αρχιτεκτονική Αθηνών ευχόμα-στε θερμά συγχαρητήρια και κα-λή πρόοδο στις σπουδές του.

Οικ. Μ. Οικονομίδη-Γ. Δούβλη

Συλλυπητήρια

— Στην οικογένεια του φί-λατου Νάσιου Βαζάκα εκφρά-ζουμε τα θερμά μας συλλυπητή-ρια. Οικ. Αριστοβούλου Χρόνη

ΚΑΛΟΥΤΑ

Γεννήσεις

Η κόρη του συμπατριώτη μας Θανάση Στεφάνου Ελευθερία, σύζυγος του Ανδρέα Καστιγιάν-νη, απέκτησε χαριτωμένο αγορά-κι. Ευχόμαστε να τους ζήσει «Το ΖΑΓΟΡΙ μας».

ΚΑΤΩ ΠΕΔΙΝΑ

Θάνατοι

Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αθήνα η Πολυξένη Χαρ. Τζιόβα το γένος Τσαντή σε ηλικία 77 ετών.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας» εκφράζει τα θερμά συλλυπητήρια στους δικούς της.

ΚΗΠΟΙ

Ευχαριστήρια

Ευχαριστούμε θερμά όλους

όσοι συμμετείχαν στο πένθος μας για το χαμό της πολυαγα-πημένης μας αδελφής ΧΡΥΣΑΝ-ΘΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΠΑΝΑΚΗ.

Ευλαλία Βαϊνανίδη, Γεώρ-γιος και Ελένη Ανθοπούλου, Τά-κης και Άννα Ανθοπούλου

ΛΑΪΣΤΑ

Θάνατοι

Απεβίωσαν οι Σουλτάνα Δε-βελέγκα και Νικόλαος Παπαθα-νασίου και Παπά-Μιχάλης Καρ-πούζης.

Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους τους.

Γ. Μ.

ΜΑΝΑΣΣΗ

Θάνατοι

Τον Δεκέμβριο πέθανε ο Βα-σίλης Λαδιάς. Η κηδεία του έγινε στη Μανασσή. Θερμά συλλυπη-τήρια στους δικούς του.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

ΠΑΠΙΓΚΟ

Συγχαρητήρια

Στον Δημήτριο Χρ. Μπούνα που πήρε το πτυχίο της Αγγλι-κής Φιλολογίας από το Πανεπι-στήμιο Αθηνών. Θερμά συγχαρη-τήρια.

Οικ. Μπούνα.

ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ

Ευχαριστήριο

Ευχαριστούμε θερμά όλους παρβρόθήκαμε στην τέλεση του μνημοσύνου, που έγινε στον Άγιο Δημήτριο Φραγκάδων, για τη συμπλήρωση ενός έτους από τον θάνατο της αγαπημένης μας μητέρας και αδελφής Αμα-λίας Γοβάνη.

Τα παιδιά της, τ' αδελφία της

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Στη μνήμη του Δημητρίου Λαοίτη και Λεγόρου Βρανού-ση, αγωνιστών της Εθνικής Αντί-στασης, πρόσφερε στο Παράρτη-μα Γιαννίνων της Πανελληνίας Οργάνωσης Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης (Π.Ο.Α.Ε.Α.), η Όλγα Πίκου-Παπαδημητρίου δέ-κα χιλιάδες (10.000) δραχμές για την εκπλήρωση των σκοτών του. Είναι σύζυγος του Δήμου Πίκου δασκάλου από τη Βίτσα, που ως έφεδρος υπολοχαγός και διοική-της λόχου του Τάγματος Δαβάκη, έλαβε ενεργό μέρος στον πόλεμο του '40 και στην Εθνική Αντί-σταση. Μετά την απελευθέρωση το επίσημο κράτος τον φυλάκισε πολλές φορές, τον ταλαιώθησε, τον κακομεταχειρίστηκε, τον εξόρισε. Κλονίστηκε σοβαρά η υγεία του και πέθανε πολύ πρό-ωρα το 1950 σε ηλικία 45 χρό-νων. Αυτή ήταν η ανταμοιβή της μεγάλης του προσφοράς στην Παιδεία και την Πατρίδα!

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Παραρτήματος την ευχαριστεί.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ιδρυτής:

KIMΩN KYPIAZHΣ

★

Ιδιοκτήτης - Εκδότης:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ και

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΖΑΓΟΡΙΟΥ (ΙΛΕΖ)

Σίνα 4 454 45 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τηλ. 79286 - 74.000

ΙΔΡΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΑ

† ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

† ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΕΟΣ

ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

Υπεύθυνος για το Νόμο:

ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ

Πρόεδρος Ι.Λ.Ε.Ζ.

Ν. Ζέρβα 2 - Ιωάννινα

Τηλ. 30170

★

Υπεύθυνος Ύλης:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Αργυριών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τηλ. 27.105

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΒΥΡΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ

ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΩΣΤΑΣ

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ ΘΑΝΑΣ.

ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

Συνδρομές, εισφορές, εμβά-

σματα:

ΘΑΝΑΣΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Σίνα 4 Ιωάννινα

454 45

και Μηροπολείο

ΚΑΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ Λόρδου

Βύρωνος 21

Ιωάννινα 45444.

Κατώτερη ετήσια

συνδρομή

δρχ. 2.000

★

Τυπογραφεία:

Γ. ΔΟΥΒΑΛΗ

Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ο.Ε.

28ης Οκτωβρίου 41

(Στοά Καμπερή)

Τηλ. 20.544 - 27.845

Ιωάννινα

454 44

Το ΖΑΓΟΡΙ μας - Σίνα 4, 454 45 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡΑ

20.000

Αδελφότητα Τριστένου

Πασπαλιάρης Φάνης

15.000

Σαραλή Θεοδοσία

10.000

Ένωση Αποδήμων Ελαφοτόπου

5.000

Βλαχόπουλος Θεμιστοκλής

Βούρβος Νικόλαος

Δήμου Κων/νος (Ιερέας)

Καραβασίλης Στάθης

Καρπούζη Χαρά

Καρπούζης Βασίλειος

Μπαλούγας Νικόλαος

Νικολαΐδης Ν. Φίλιππος

Νιτσιάκος Βασίλειος

Νόνας Χαράλαμπος

Οικονόμου Ιοκάστη

Οικονόμου Κ. Μάνθος

Ράπη Μαρία

Σουρανάκη-Λιόγκα Εριέτα

Σταυρίδης Ιωάννης

Τζιρκας Αναστάσιος

Τσατσόπουλος Γεώργιος

Τσούγιας Βασίλειος

Τσούγιας Μάξιμος

4.000

Ζηκοπούλου Άρτεμη

Λιώτος Αριστοτέλης

3.000

Βότσης Θωμάς

Γιαννακός Ευριπίδης

Καραγιάννης Ηλίας

Καφέτσιου Κων/δου Βασιλεία

Κοντοδήμου-Τζαμπούρα Νίκη

Λαγού Φρειδερίκη

Μπατάς Σπυρίδων

Παπαληθεία Αμαλία

Πεζοδρόμος Αναστάσιος

Πεζοδρόμος Γεώργιος

Ρέμμος Αναστάσιος

2.500

Ματθαίου Δημήτριος

Ματθαίου Άννα

Σφάγγος Ιωάννης

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

Για την εκπλήρωση των σκοπών του περιοδικού «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

— Ο κ. Γεώργιος Ανθόπουλος κλπ. στη μνήμη της Χρυσάνθης Ι. Σπανάκη, δρχ. 10.000.

— Η κ. Άννα Παταγιαννόπουλου, στη μνήμη των γονέων της Δημητρίου και Αθηνάς Γεωργίτη, δρχ. 5.000

Η Ι.Λ.Ε.Ζ. ευχαριστεί θερμά

ΔΩΡΕΕΣ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

Προσέφεραν στον Πολ. Σύλλογο Ασπραγγέλων εις μνήμην του Αποστόλη Λιαπογιάννη, αντί στεφάνου, τα παρακάτω ποσά.

Κώστας Λιαπογιάννης	10.000
Ευγενία Λιαπογιάννη	5.000
Βασίλειος Πετρόπουλος	5.000
Ιωάννης Πετρόπουλος	3.000
Μαντούκας Ελευθέριος	10.000
Ρίζος Ελευθέριος	5.000
Παπαναστασίου Γαβριήλ	5.000
Μιχαήλ Φωτόπουλος	5.000
Φρίξος Τσολάκης	5.000
Κομπάρδος Μιχαήλ	3.000

Ο Σύλλογος τους ευχαριστεί.
— Η Σοφία Τρίγκη προσέφερε στον Πολ. Σύλλογο Ασπραγγέλων το ποσό των 5.000 εις μνήμην του αδελφού της Αλέξη Τρίγκη.Ο Σύλλογος την ευχαριστεί.
— Ο κ. Μάνθος Οικονόμου τ. Γυμνασιάρχης από τις Νεγάδες, προσέφερε δραχμές πέντε χιλιάδες, για τον καθαρισμό των αγιογραφιών Αγίου Νικολάου Τσεπελόβου, εις μνήμην της Αγγελικής Ε. Γιαννακού, των γονέων του, του παππού του Γεωργίου Σωτήρη και των προπάππων του Δημήτρη και Φροσούλας Σέτζη.Η Εκκλησία, Επιτροπή ευχαριστεί.
ΚΗΠΟΙ: Στη μνήμη της πολυαγαπημένης τους αδελφής ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΙΩΑΝ. ΣΠΑΝΑΚΗ, που απεβίωσε ξαφνικά την 16η Οκτωβρίου 1993, τα αδέλφια της Ευλαλία Βαϊνανίδη, Γεώργιος και Ελένη Ανθοπούλου, Τάκης και Άννα Ανθοπούλου, προσέφεραν στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου Κήπων, το ποσό των εξήντα χιλιάδων δρχ. (60.000) για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών του.

— Επίσης η Πανδώρα Ανθοπούλου και η Σοφία Βατζιά-Ανθοπούλου, προσέφεραν για τη μνήμη ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, στον ίδιο Ναό, το ποσό των

πενήντα χιλ. δραχ. (50.000), για τον ίδιο σκοπό.

Η Εκκλησία Επιτροπή αποφάσισε:

1. Να κάνει αποδεκτές τις δωρεές.
2. Να ευχαριστήσει και δημοσίως τους δωρητές.

και 3. Να τελέσει με δαπάνες του, μνημόσυνο της Χρυσάνθης Ιωαν. Σπανάκη, την Κυριακή 21 Νοεμβρίου 1993 στον Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου της Κοινοτήτάς μας.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ: Η Χαρίκλεια Α. Τσιμποπούλου, πρόσφερε στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου Λεπτοκαρυάς, το ποσό των 5.000, στη μνήμη της Ανδρονίκης Μυλωνά. Η Εκκλησία, Επιτροπή ευχαριστεί θερμά.**ΚΗΠΟΙ-ΜΠΑΓΙΑ:** Με σοβαρότητα και πίστη με ευλάβεια και χαρά, οι κατά πάντα άξιοι χωριανοί μας και φίλοι, στις 8 Σεπτεμβρίου εορτή «Γέννηση της Θεοτόκου», παρηκολούθησαν τη Θεία Λειτουργία στο υπέρλαμπρο μοναδικό στο χωριό μας, αγιογραφημένο Εκκλησιαστικό Μοναστήρι «Η Παναγία στ' Αμπελία» που κινδυνεύει σε ολοκληρωτική καταστροφή λόγω υποχώρησης του εδάφους.

Στο κάλεσμα της Εκκλησίας επιτροπής για οικονομική βοήθεια κατεβλήθησαν τα παρακάτω ποσά:

1. Αικ. Ν. Βελέντζα	100.000
2. Κατίνα-Παπαχρήστου Φατσέα	50.000
3. Βασ. Γενάδιος	20.000
4. Κων. Ζαμπόπουλος	10.000
5. Αφοί Παπανίκα	8.000
6. Λουκία Καλλίδη	15.000
7. Αθηνά Καλλιδή Σάρρου	10.000
8. Ματση Δερεμέζη-Καλλιδή	10.000
9. Γεώργιος Βασδέκης	10.000
10. Αθαν. Παππάς	7.000
11. Δημ. Γρατσανίτης	5.000
12. Νικ. Βελέντζας	5.000
13. Μίνα Βλαχοπούλου	5.000
14. Αλεξ. Παππά	5.000

Η Εκκλησία επιτροπή τους συγχαίρει και ευχαριστεί θερμά. Εύχεται συνέχεια στην αξιοθαύμαστη αυτή προσπάθεια.

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Για την κατασκευή των σταθιδίων του Αγίου Αθανασίου Ελαφοτόπου.

— Δωροθέα Λάλη	25.000
— Ευφημία Σακελλαρίδη	2.000

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

Στον Περιφερειάρχη κ. Στυλιανό Τσιτσιμελή και στο Νομάρχη Ιωαννίνων κ. Αχιλλέα Κολιούση απευθύνουμε τα θερμά μας συγχαρητήρια με την ευκαιρία της ανάληψης των καθηκόντων τους κι ευχόμαστε να πετύχουν στο έργο τους για το καλό της περιφέρειάς μας.

Η Συντακτική Επιτροπή της εφημερίδας «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

— Μάνθος Οικονομίδης 5.000

— Πολυνίκη Κυρκοπούλου στη μνήμη του συζύγου της Κων/νου Σίδερη 50.000 δρχ.

— Αθανάσιος Λιόντος στη μνήμη της συζύγου του Θεοδούλης 5.000 δρχ.

— Αθηνά Ντιναλέξη στη μνήμη του Δημητρίου Περιμνήρη 5.000 δρχ.

— Ερασμία Καραϊσκού στη μνήμη των γονέων της Χρήστου και Ασπασίας και των αδελφών της Αθανασίου, Θρασυβούλου και Μαριάνθης 5.000 δρχ.

— Χαρίκλεια Σακελλαρίου στη μνήμη του συζύγου της Βασιλείου 60.000 δρχ.

— Νικηφόρος Αγγελίδης 10.000 δρχ. εις μνήμην ιατρού Βασιλείου Λάπα και της συζύγου του Ελευθερίας. Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί

Παραδοσιακός ξενώνας
στην Ελάτη Ζαγορίου

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

5.000

Στέφου-Χατζηγιάνη Ευανθία

4.000

Γιαννακός Βασ. Εύαγγελος

Ράπτης Κ. Χρήστος

2.000

Βασδέκης Φωκίων

Γιαννάκης Ιωάννης

Δασκαλόπουλος Βασίλειος

Δημοπούλου Φανή

Διαμαντής Παναγιώτης

Δούμας Αθανάσιος

Ζαχαρέας Ευστράτιος

Καραϊσκού Κων/νος

Καραϊσκού Χρήστος

Κικόπουλος Μενέλαος

Μαβίδης Πάρις

Μαντζιάρης Εμμανουήλ

Μάκος Δημήτριος

Μουσαφίρης Δημήτριος

Σαββόπουλου Ελπίδα

Σουγλές Χαράλαμπος

Τάγης Παναγιώτης

Τοπάλη Νίκη

Τσουμάνης Αλ. Παύλος

1.500

Τζώκας Ιωάννης

1.000

Βούρδας Αθανάσιος

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Στο επόμενο φύλλο του περιοδικού μας θα κυκλοφορήσει και ο κατάλογος των περιεχομένων του τόμου 1993. Όσοι από τους κ.κ. συνδρομητές δένουν τα τεύχη, ας περιμένουν να πάρουν τον κατάλογο.

Η Συντακτική Επιτροπή

Προσφορές
για το Ηρώο της
Ζαγορίσιας γυναίκας

- Η Ένωση Αποδήμων Ελαφοτόπου, δρχ. 40.000.
- Η κ. Φρόσω Γκομίδη, στη μνήμη της Θάλειας Γκομίδη και της Μινοδώρας Γκοϊζκουλα δρχ. 20.000.
- Ο κ. Φρίξος Θεοχάρους, δρχ. 10.000.
- Ο κ. Βασίλειος Τζιόβας, αντί στεφάνου στη μνήμη της θείας του Πολυξένης Χ. Τζιόβα, δρχ. 10.000.
- Η κ. Σουρανάκη-Λιόγκα Εριέτα, δρχ. 5.000.
- Ο κ. Βύρων Βαρζώκας, στη μνήμη του Απόστολου Λιαπογιάννη, δρχ. 5.000.
- Η κ. Μαρία Γιαννακού-Ντιναλέξη, δρχ. 4.000.

Η Ι.Λ.Ε.Ζ. ευχαριστεί θερμά